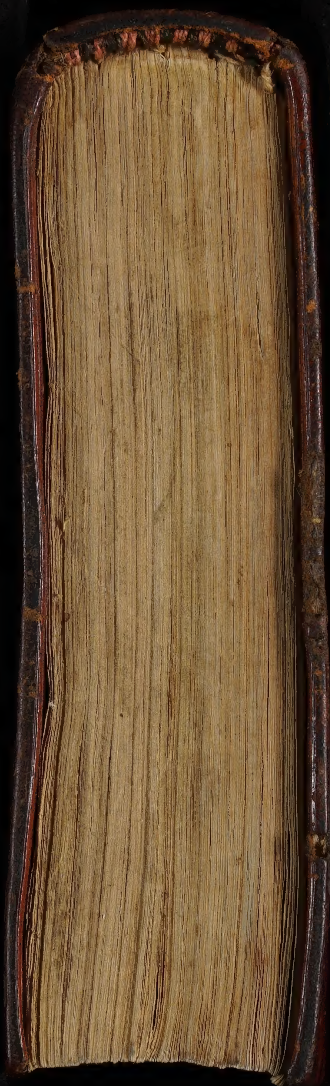

Nicolaus Pol Doctor · 1494 ·

55. **CHAMPIER,** Symphorien. **Epitome Commentariorum Galeni in libros Hippocratis,** primus aphorismorum, secundus pronosticorum, tertius regiminis acutorum morborum, quartus epidemiarum. Centiloquium isagogicum in libros Hippocratis. Black letter. Title printed in red and black. 12, 104 and 4 leaves. *Large woodcut border around the title with J. Marion's small printer's device;* woodcut initials. Large 8vo. Lyons, J. Marion, **1516.**

Bound up with:

— **Ars parva Galeni.** Subiuguntur paradoxa, in quibus praeclarissima quae a Trusiano, Gentili, Jacobo Forliviensi, Sermoneta et Ugone Senensi narrantur. Additiones Haly Rodoan. Black letter. 16 and 64 leaves (last blank). Title printed in red and black. Printer's device on last leaf. Pretty woodcut initials. Large 8vo. (Lyons, J. Marion, **1516**).

Bound together with:

— **Cathegoriae medicinales** in libros demonstrationum Galeni. Black letter. 40 leaves (last blank). *With the large printer's device of J. Marion* representing Saint Paul and Saint Peter with the holy handkerchief; woodcut initials. Large 8vo. Lyons, J. Marion, **1516.**

Three different works bound together. *Pretty original (French?) binding,* blind stamped red calf, richly decorated with borders of flowers, animals, ornaments, stamps in the four corners (binding in places slightly scratched, otherwise in very good condition). Frs. 450.—

Fine collection of three different works by Champier, beautifully printed by that famous early French press.

One of the earliest of the French humanists was Symphorien Champier (1472-1539), of Lyons, a medical graduate of Pavia (1515), physician to Charles VIII, Louis XII and the Duke of Lorraine. Champier was one of the last conciliators of Greek and Arabist doctrine. He planned to bring Hippocrates, Galen, Celsus and Avicenna into a kind of symphonic relation with one another (Garrison).

I: Allut, p. 180-82. Contains an interesting chapter on **Syphilis** (chapter X, folio 13, de morbo pthenopeo seu pudendagra sive morbo napolitano). Besides we mention: De cucula (wooping-cough), de intestinis, de olfactu etc. Adorned by a fine border around the red printed title and numerous woodcut initials.

II: Allut, p. 183-84. We mention: De signis ventriculi natura siccioris, de partibus cognitu facilioribus, de fractura, de punctione nervi etc.

III: Allut, p. 178.

COPIES OF THE EARLY EDITIONS OF CHAMPIER'S WORKS, ARE, EVEN IN THE FRENCH BOOK TRADE, OF GREAT RARITY.

P V

Cathegorie Medicinales.

Symphoriani Chā-
perij Lugdunēſis: in libros de-
monſtrationum Galeni Cathe
gorie medicinales. In quibus
preclariſſima queq;: et digna
lectu que Galenus in Demōſtratiuis ſermo
nibus: et Ariſtoteles in Cathegorijs & natu-
ralium libris ſcripſerunt: breuiter clareq; et
placido ſtilo pertractantur atq; declarantur
ſententie.

¶ Preclarissimum artium et medicine docto-
rem: dominum Albertum de Podio: serenissi
me Gallorum Regine Claudie consiliarium:
ac primarium physicum dignissimū. Simpho-
rianus Champerius Lugdunēsis: illustrissimi
Ducis Calabrum. Lotharingorum. et Barrē-
sium &c. itidē medicus primarius. Salute plu
rima impartit.

Itto ad te cathegorias aliquas: partim nuper
a me editas: partim recognitas. Cathegorias
inquis mittis: cathegorias sane: sed medicina-
les philosophicas ac literatas et physicis neces
sarias: nimirū vt rideas: si tamē vnq̄ ridere po
tes: homo tot curis districtus: tot negotiorum fluctibus ob-
rutus. Sed cui potius mittam: quicquid fuerit illud: seu lu-
dicrum: seu serium: quod mee camoene produxerint: q̄ tibi
vnico meo mecoenati: qui solus et addis animū Smphoria
no: et alis ingenium: et otium suppeditas: et ornas studia.
Te hortor Alberte mi carissime vt cathegorias hasce in vnū
quasi corpus constipatas perlegas: habeasq̄ frequenter in
manibus: quarum lectione amicitia nostra fiat cumulatior:
vita frugalior: sed ne morosior sit prologus q̄ fabula vale: et
Champerium tuum qui tibi mancipatus est qd facis ama.

¶ Simphoriani champerij Lugdunensis Medicinales cathegorie ad preclarissimum artiũ ⁊ medicine doctorem dominum albertũ de podio christianissime gallorũ regine consiliariũ ac simul physicũ primariũ.

¶ Quid sit dialectica. Caput primum.

Dialectica que latine ars differẽdi nominatur artium fere maxima teste augustino bene disputandi est scientia: docet enim vnde erui possint argumẽta: explicando definit obscura explanat interpretãdo: ambiguũ primũ videt. deinde distinguit. postremo regulam adhibet: qua vera et falsa iudicentur: ⁊ que quibus propositis sint queqꝫ non sint consequentia quasi lucem afferens ad ea que confuse: aut aguntur: aut respondentur: quam primus fertur excogitasse zeno Talentagorij filius. Democriti et pythagore temporibus octuagesimaoctaua Olympiade Discipulus zenophanis: ⁊ parmenidis qui tradidit: que de philosophia postea scripsit Empedocles: aliquanto autem post ipsam Aristoteles locupletauit dialecticam. que mea quidem sententia in tris diuidi potest partes. inueniendi vnam. Alteram iudicandi. Tertiam: quam possumus dicere elementariam: que argumentorum: ac argumentationum nobis suggerit elementa. vnde sensuum: ⁊ verborum primordia comparantur: sine qua quid sit: de quo disputandum sit: ⁊ quo pacto ad medicam artem penetrandũ videatur: certum non est. quamobrem de hac Elementaria differẽdũ primo est: in qua re explicãda inutile puto ꝑ minutas rerum particulas rationem docendi concidere: quo vitio: vt multi laborauerunt: ita hanc artem facere obscuriorem: quam enim oportet ad confirmandas instrumentum esse disciplinas effectum est istorum operosa traditione: vt in

Aurelius augustinus in libro de pri͂cipijs dialectice.

cōmētarijs dialecticis discētes cōsenescāt: p̄sertim eodem so-
phismata reuoluēdo: nec scientias alias: preter ad modum
ex ijs pauca attingant. Elementaria igitur appellamus pre
dicabiliū seu quinq̄ vocū. predicamētorūq̄: que Cathegorie
nuncupātur peritiam: necnon orationis partiū cognitionem
vnde vis argumētorū atq̄ argumētationū omnis emanat.
¶Pauca igitur primuz p̄fabimur de eis que cognitu medico
necessaria vidētur: quibus expositis nec pluribus quā phisi
co opus sit: nec paucioribus q̄p cōmodum intelligentie fore
videatur inueniēdi partē ostendemus. Sunt enim prima ge
nera que generalissima ⁊ predicamenta logici vocant decem
Substantia. Quātitas. Qualitas. Ad aliqd. Actio: passio:
vbi: quando: situs ⁊ habitus. horū interrogata sunt. Quid
Quātū. Quale. Cui⁹. Quid agit. Quid patit. vbi est. Quā
do est. Quomodo est. Quid habet. in hac parte denas ratio
nes presens libellus scrutabitur deq̄ ea sigillatim rogabit:
que sint omniū propria predicamētorum. In primis autē a
substantie predicamēto inchoantes: percunctabimur de sub
stantia quid sit. Quare autē omnē verborū maiestatē facun
diā eloquijq̄ latini phaleras relinquēs quotidianū planeq̄
rudē sermonē in hac editione elegerim: si pcōtaueris: non in
cōsulte hoc aūt esse scias. Sunt etem̄ nostri medici hac tēpe
state plurimum incōpti. quibus satis est: immo ex industria
eos delectat tritus ac rudis sermo magisq̄p latinorū vocabu
lorū obseruantia. quapropter mutāda est loquēdi ratio. Est
em̄ mihi cū barbaris penis arabibus sermo ⁊ (vt lepide est
in p̄uerbio) balbi non nisi balbos intelligunt.

De elemē
taria par
te.

¶ De vsia siue substantia. Caput. ij.

Cathegorie decem sunt: quarū prima vsia est: scili-
cet que nouem ceteras sustinet. Relique vero no-
uem accidentia sunt. Ipsa autem vsia (vt augusti
no placet) genus non habet: cum omnia ipsa su-

stineat. Est igitur vsia proprie & principaliter dicta: que neqꝫ in subiecto est: neqꝫ de subiecto significatur: vt est hic homo: vel hic equus. Secunde dicuntur vsie genus & species: propterea: qꝫ indicent primam. Et quia hic substantia diuiditur in primam & secundam: ipsa est accipienda communiter: non in prima: sed in secunda impositione. Et diffinitur sic. Est terminus formaliter: principaliter: & vltimate & absolute substantiam communiter acceptam significans. Nos enim terminos predicamentales dicimus ꝫm intentionem Aristotolis Augustini & boetij in significatione nõ materiali que non vltimata est: sed in significatione personali que est significatio vltimata vt etiam patet manifeste: ex secunda et tertia proprietatibus huius predicamenti: que non rebus: sed solis terminis congruere possint. Substantia autem diuiditur in primam & secundam: & in hac diuisione accipienda est substantia. In secunda impositione & communiter. valet ergo hec diuisio tantum substantia id est terminus substantialis: siue terminus absolutus: diuiditur in substantiam primam, que est indiuiduum huius predicamenti. Et in substantiam secundam: que est genus vel species in hoc predicamento: vt dicit Aristoteles. Est enim prima substantia que proprie: principaliter: & maxime substare dicitur vt iste homo: iste equus. vel prima substantia est: que neqꝫ in subiecto est neqꝫ de subiecto dicitur. Secunda vero substãtia est. que de subiecto quodam dicitur: non autem est in subiecto vt homo: equus: animal. Commune est omni substantie: esse nõ in subiecto. Item omnibus secundis substantijs: & differentijs conuenit vniuoce predicari. Item omnis prima substantia significat hoc aliquid. Nec ei quicqꝫ est contrarium. verũ & proprium est substantie non suscipere magis neqꝫ minus. Maxime vero proprium est substantie ꝫm sui mutationem esse susceptiuam contrariorum: vt homo nunc albus deinde niger.

¶ Qui termini sint in predicamento substantie reponibiles. Caput tertium.

Cto canones ad cognoscendum terminos p̄dicamenti substantie sunt. Primus omne nomen significans corpus simplex: vt Celū. Ignis. Aer. Aqua. Terra. Itē noīa astroꝝ vt Sol. Luna. Mars. Mercurius. Jupiter Venus. Saturnus. Canis. hesperus.

¶ Secundus canon.

Omina omnia propria aquarum fluuiorum hominū ciuitatum: aut aliorum locorum: vt Rodanus. arar. Johannes. Simphorianus. Lugduñ. Gallia. Hispania.

¶ Tertius canon.

¶ Omnia nomina gemmarum ⁊ lapidum vt smaragdus: cristallus: iaspis: lapis: petra: saxum.

¶ Quartus canon.

¶ Omnia nomina metallorū: vt aurum: argentum: stānū: metallum: plumbum: cuprum ⁊c.

¶ Quintus canon.

¶ Nomina plantarū puta arborū: herbarū: vel fructuū: vt pir⁹: pirū: vitis: rutha: absinthiū: arbor: herba: fruct⁹: plāta.

¶ Sextus canon.

¶ Omnia nomina seminum vt ordeum: triticuꝫ: siligo: spelta: auena.

¶ Septimus canon.

¶ Nomina animaliū vt homo: brutū: canis: leo. Etiā illorū ꝓpria: vel appellatiua: siue sit gressibile: siue serpens: aut reptile: volatile aut aquaticum: aut grisellus: brunellus: fauellus: vermis: piscis: vipera: concha.

¶ Octauus canon.

¶ Omnia nomina liquorũ: vt vinum: oleum: acetũ: encaustum. Item quicũq3 terminus predicabilis quidditatiue: de prima substantia.

¶ Canonis primi expositio de vniuerso. Caput. iiij.

Circa primũ canonem forsitan aliquis importunus cauillator querere posset. Quomodo mũdum diuidis. Respondebimus in Ethereũ et elemẽtarẽ. Rursus ethereus in celos vndecim partitur qui sunt. Emphireum immobile. Decimũ qd primũ mobile dicũt Nonũ qd secũdum mobile et Octauũ qd celum stellatum siue firmamẽtum appellãt. Sub quo celi planetarũ septẽ ponuntur. Saturni scz Iouis. Martis. Solis. Veneris. Mercurij et Lune. quãq3 Aegyptij Aristoteles quoq3 et plato solẽ lune proximũ collocẽt. nõnulli pro sitũ planetarũ incertum esse fatentur. Et antiquiores fere omnes supra octauam spherem nullã aliam esse arbitrati sunt. Nonnulli etiam vltra celum Emphireum: celum trinitatis annumerant: quod dicunt esse deum secundum rem et differre ratione. nihil tamen aliud est (vt scribit albertus) q3 virtutis eius excellentia qua continet et ambit omnia creata. Et esse in tali celo est esse in equalitate virtutis dei omnia continentis atq3 saluantis quod solum conuenit patri filio et spiritui sancto. Mundus vero elementaris in quattuor spheras videlicet: ignis aeris: aque: et terre sciditur: quorum quodlibet in materiam et speciem siue formam resolui potest. Sunt enim eadem principia resolutionis et compositionis. Unũquodq3 elementorum ex primis qualitatibus duas continet: quarum primam sibi in summo (per naturam possibilem) determinat. Unde ignis calidus est et siccus. Aer humidus et calidus. Aqua frigida et humida. Terra sicca et frigida. Et inter hec ignis calidior. Aer humidior. Aqua frigidior. et terra comprobatur siccior. Et rursus ignis in calore aeri. In siccitate vero terre simbolisat: id est conuenit. in vtraq3 autem aque apponitur. Aer in calore igni: in humiditate aque congruit: et invtraq3 a terra secernitur. Aqua in humiditate aeri in frigore terre copulatur in vtraq3 vero igni disiungitur. Terra in frigore aq̃: in siccitate igni similatur in vtraq3 aeri contraria reperitur Simbola itaq3 sũt ignis et aer in caliditate: ignis et terra i siccitate. Aer et aq̃ in humore: aqua et terra in frigore. Nõ simbolisantia pro sũt ignis et aq̃: aer et terra. In simbolis q̃dẽ trãsitus fit facilior:

in non simbolis autem difficilior et hoc verum est dum resisten-
tiam attendimus. In his enim vna qualitatum: in illis autem
ambe resistunt.

¶ Secundi canonis expositio de fontium
origine et fluuiorum. Caput. v.

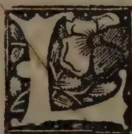

Erre venter cõcauitatibus et meatibus quasi vi-
sceribus plenus est in quibus vapores sunt eleua
ti a terra: qui cum in lateribus cauernarũ in aquã
resoluuntur guttatim distillant: riuulos efficiunt
qui vndiquaque in loco bassiore confluentes: tan-
dem erumpentes fontem faciunt. Fluminum pro
cause eedem sunt que et fontium. Flumen equidem fontium con
cursus est vnde ex fontibus Ior. et Dan. qui sunt ad radices liba
ni: fluuius iordanis equibus et nomẽ habet efficitur. idem de flu
minibus gallie nostre vt Rhodani et araris in promptu est vide-
re. Sed forsitam diceret aliquis dic queso vnde thermis tanta
caliditas et fontibus tanta diuersitas in sapore: colore: et varijs
effectibus. Respondent philosophi quod therme calefiunt quia circa
mineras sulfureas et accensas fluunt. Fontium autem diuersitas
est ex varia primarum qualitatum permixtione influentium con-
cursu: minerarum quoque et terrarum per quas transeunt diuersi-
tate. Eorum vero que mirabiliora videntur rationem particula
rem reddere difficilimum. Est enim vt vult Augustinus fons in
Epiro qui accensam facem extinguit: extinctam autem accendit
Et alius est in gallia nostra similis fere non longe a grationopo
li ciuitate. Est et alius apud Garamantes indie tam frigidus vt
bibi non possit: in nocte autem tante caliditatis vt tangi nequeat
horũ ratio vt aiunt vis est nature: aut potius creatoris volũtas.

De ciuitate dei. ca. v. et ca. vij

¶ Cõmunis de omnibus lapidibus do-
ctrina. Caput. vj.

Tertij canonis expositio.

Apides ex vapore et exalatione cum luto viscoso
permixta: actione longa diuersorum colorum et effi
catie multiplicis secundum materie naturas producuntur
pura autem terra lapis non fit. vincens enim in eo sic
citas: ipsam coagulari non permittit. vnde nisi vn-
dequaque irrigua esset aquis: sicut corpus animalis
sanguine: partes eius non cohererent. Aqua vero lapis fieri põt

si vel guttatim cadens cōgelat frigore: aut coagulat virtute mi neralí vñ hanc materiā Raymūdus heremita in lapidario lucu- lentissime ꝓsecutus est. interdū etiā spuma aquarū in lapidē ver titur. ligna quoqꝫ in aqua: in lapides vertunt. Arena itē ex luto viscoso indurat. Conspicimus lapides preciosos virtutes mira- biles ꝛ occultas habere. que ex qualitatib⁹ ꝛ naturis nō possunt cōsurgere elemētorū cū nihil agat vltra suā speciē ꝛ agēs omnē effectū sibi ꝓportionabilē in materiā introducat. Et ideo bene sensit pharmacorū tertio capitulis primo ꝛ tertio distinctiōis se cunde Galenus q hmōi actiōes per rationes a qualitatib⁹ sum ptas elementorū inuestigari nō possunt sed per experientiā ma- gis cū ex alia natura prodeant altiori in cōpositū q̄ꝫ sit elemēta- ris natura puta celesti. Propter qd̄ extra actionē a qualitate cō- uersiuā oportet aliā subiūgere q̄ actio ꝓprietatis occulte seu for me specifice siue spēi totius appellat. Omnē tñ actionē virtutis occulte precedit actio quedā seu affectio ꝛ dispositio qualitati- ua. vnde pharmacorum tertio capite penultimo galenus inquit. Omnis medicina similis in substātia que vehemētioris extat ca liditatis est plus attractiua. Auxiliatur enim caliditas ei quod per similitudinem facit.

¶ Quarti canonis expositio de metallis. Ca. vij.

Etalla ex vaporibus ꝛ exalationibus actione qua litatū primarū ꝛ motu ꝛ calore celesti in terre visce ribus ꝓcreant. rōne em̄ mot⁹ celi calor maxim⁹ cir ca centrū generat ꝫm Calcidiū platonicum. vnde plinius: fundus terre preciosissimus est. ibi em̄ oēs influentie celestes cōfluūt ꝛ gēmas ꝑciosas ꝛ me- talla causant. Sed an metallorū trāsmutatio de qua alchimiste se iactāt sit possibilis aliquis ꝑcuntet. Respōdem⁹ minime. Sūt em̄ q̄ talia querūt de quib⁹ dr eoꝝ laborē esse vanitatē q̄ sine deo querūt veritatē. Sūt certe illi q̄ vulgo Alchimiste nūcupant qui auaricie cupiditate delusi volūt ex ere ꝛ fumo aurū elicere q̄ fal lacibus experimētis circūacti dū querūt diuitias: incurrunt ino- piā. Sic illi vana curiositate delusi: vbi aurū putant: cinerē inue- niunt. vident em̄ esse de numero illoꝝ de q̄b⁹ Apostolus scribit. Semꝑ discētes ꝛ nūq̄ꝫ ad sciam veritatis peruenientes.

¶ Communis de plantis ꝛ seminibus doctrina quin tum ꝛ sextum comprehendens canones. Ca. viij.

Planta radice loco oris: que nutrimentum accipit ⁊ medulla pro stomacho corde ⁊ epate vtitur: in quibus acceptum nutrimentum digerit: ⁊ digestum partibus singulis per venulas subtiles trāsmittit. Stipitem pro corpore medullam continente: corticem pro cute stipitem protegente. Folia autem ad fructuum defensionem: ⁊ nodos loco neruorum membra colligantium accipit. Fructum vero in vsum viuentium ⁊ ornatum vniuersi. semen insuper pro speciei conseruatione gignit. Et in hec quoq; elementorum partes pportionabiliter distribuitur. Terreum namq; quod multum est in stipitis ⁊ durarum partium substantiam transit: humidum aquosum quod parum est in folia ⁊ corticem. Aereum subtile quod est minus in florem. quod autem viscosum in fructum assumit: in eo autem quod sementis vices agit: igneum quod minimum est delitescit. per terram coheret. per aquam se diffundit: per aerem ⁊ ignem planta consurgit. Plato vt galeno placet videtur recte dicere sensum habere plantas alienorum ⁊ familiarium videlicet. Et ſm hoc animalia cōuenienter vtiq; dici cum hoc ꝙ neq; eo q̇ ex his motu priuank: sed neq; huius cognitione necessaria existente in medicinalē philosophiam habeo propter consequentiam solam sufficienter vsq; ad suasibile perueniens laudare platonem: ⁊ animalia vocātem plantas: ⁊ participare sensu solo dicentem familiarium ⁊ alienorum dignotio. Qui si diligenter consideraueris generis delectabilium ⁊ non delectabilium existens videbitur: propter nil enim aliud possibile est dicere attrahere ipsas quod propriumvel assimilare sibi ipsis'ꝙ propter voluptuationem ⁊ innascentem eis delectationem. sed quemadmodum dixit plato: sufficit ad medicinam scire hoc solum: quoniam trahit quidem quod familiare quo ⁊ nutritur: excernit autem quod alienum. Adhuc autem magis ad philosophiam moralem inutilis est horum talium certa noticia: vnde nec plato eius meminit. De seminibus autem dico ꝙ omnia odorata vrinam ciere possunt: quia calida ⁊ tenuia sunt tale autem quodcunq; vrinam citat: celeriter enim calor inditijs ille extenuat. nec odor ipse aliqua corpulentia concretus est. Nam ⁊ que non bene olent velut allia: vi sui caloris vrinam mouent. vel potius vim resoluendi liquefaciendiq; obtinent. Calida vero semina que bene olent: ideo ꝙ odor omnino calore afficitur: foetida sane in concoctu sunt.

Diu' ambrosius in hexame. lib. iij. ca. xiiij.

Galenus in libro ꝺ subīa virtutū naturalium.

De animalibus communis doctrina. Caput .ix.

Expositio septimi canonis.

Gregorius frater basilii magni libro de hoīe. cap. primo.

Hominem ex anima intellectuali ⁊ corpore: tam optime constitutum: ꝙ non conueniebat aliter factum esse: multis ⁊ sapiētibus viris visum est: intellectualia enim ⁊ sensibilia deus per mediam hominum ꝓductionem in vnum coegit. ideoq́ (vt Gregorius nicenus scribit) Moyses bene creationem describēs: vltimo dixit hominem creatum esse. Non solum quoniam omnibus propter eum factis conueniens erat primum ea que ad vsum eius accommoda essent creari: ⁊ ita ipsum qui his vsurus induci: sed quoniam intellectuali producta substantia: insuper et sensibili necesse erat quandam etiam copulam vtrorumq́ produci: vt vnum sit hoc vniuersum ⁊ consentiens sibijpsi ⁊ non alienum a seipso. Factum est igitur quod copulat vtrasq́ naturas animal homo. At que sunt sapientie conditoris: vt breuitati consulamus talia existunt. Medius ergo terminus irrationalis ⁊ rationalis nature homo constitutus: si ad corpus quidem prorepserit: ⁊ que corporis sunt plus amauerit: irrationalium amplectitur vitam: ⁊ his cōnumerabitur atq́ terrenus vocabitur secundum paulum apostolum: ⁊ audiet: terra es ⁊ in terram ibis: ⁊ comparatus es iumentis incipientibus ⁊ similis factus es eis. Si vero ad rationem accesserit corporales voluptates omnes contēnens diuinam ⁊ deo amabilem transiget vitam: ⁊ eam que est hominis maxime: tunc sane erit hoc quod dictum est. Qualis qui terrenus: tales ⁊ qui terreni: ⁊ qualis super celestis tales ⁊ qui super celestes. Rationalis autem nature precipuum est fugere quidem ⁊ auersari mala peragere vero ⁊ eligere bona. Alia vero animalia sunt irrationalia que in quadrūplici ordine distinguimus. Sunt enī quedam vt ait scriptura volatilia: quedam natatilia: quedam reptilia: ⁊ quedam gressibilia. Volatilia aues sunt: que alis seipsas per aera quo tendunt mouent. Natatilia pisces sunt in quibus sexuum discretio est: ⁊ in pluribus corporis mole patet. Nam femine maribus ⁊ maiores sunt ⁊ longiores: carne quoq́ duriores reperiuntur. Et qui sexu discernuntur ventrem attritione coeunt: tanta autem celeritate vt visum fallant: ordinem tamen nature seruant in sexu et genere vt nunq́ piscis cū alterius genere pisce cōmisceatur: dempta murena: q̄ sibilo vipe ad lit⁹ euocata cū ea coit vt diuus Ambrosi⁹ refert in hexamerō.

Genes. .i.

Diu⁹ Ambrosius.

Reptilia vero sunt que corporis cõtractioni ⁊ extẽtioni innitunt quib⁹ se in anteri⁹ mouẽt: pte equidẽ anteriore se extendũt: qua si aliqd solidi apprehẽdũt: reliquũ corpis post se trahunt. Et hec rursus trifarie partiũtur. Sũt eñ que squamis pro vnguib⁹/⁊ co stis crurium loco vtunt: ⁊ serpẽtia dici pñt: vt colubri. Et sunt q̃ ore solidũ cõprehendẽtes se trahũt: que trahentia dici solent. vt vermes. Et sunt que q̃tuis pedibus moueant: magnã tamẽ corporis partẽ terre applicãt/⁊ cõi noĩe reptilia appellant: sicut lacerte/stelliones/ ⁊ plures vermiũ spẽs. Que ꝟo pedibus gradiũtur duobus: pluribusve semp tamen equalibus: ⁊ reliqua corpis parte terre nõ innitunt gressibilia sunt. Et hec oĩa cõditor rerum ab initio ꝟbo suo in esse ꝓdire iussit dicẽs. Producat terra aĩaʒ viuentẽ in gñe suo iumẽta ⁊ reptilia ⁊ bestias terre ꝫ spẽs suas.

De liquoribus communis doctrina. Cap. x.

Canonis octaui expositio.

Liquidus molle fluxũ significat. vnde vir. Aut cum liquentia mella stipant. Aliquando ponitur pro puro vt vir. in. iiij. Dulcia mella premes nec tantum dulcia q̃tum. ⁊ liquida id est defecata ⁊ sine sordibus. Est autem liquere liquidũ seu molla esse quod instar olei discurrit. hic liquesco. liquidus fio. liquorũ species plures sunt vt vinum: oleum/acetum/encaustum. Vinuʒ vtimur in potu: fuit eñ potus duarum causa vtilitatũ necessarius. Altera est vt corpus humectaret repleretq; locũ earũ que dissoluunt humiditatũ substantiarum. Altera vero vt cibum transmittat: ⁊ ad omnia perferat membra corporis: ⁊ illi prestent tenuitatem: qua eius facilitetur transmissio per meatus ⁊ vias. De substãtia quidem satis.

Haly ab has quinto theorice. caput xxix.

Liber secundus de predicamento quantitatis.

Quid Quantitas. Caput primum.

Quantitas in prima impositione. vt pro rebus supponit saltem aptitudinali suppositione. Describitur sic. Est entitas: ꝑm quã vl' sibi simile in specie: aliquid natum est dici quantum: vel aliquantum. Et sic est genus generalissimum huius predicamenti. Diffinitur autem ab Aristotele. v. meta

physice eius concretum scilicet quantum. Et est qd est diui-
sibile in ea que insunt: quorum vtrumq3 aut singulum: vnuz
qd: & hui9 natū est esse. Et ex hac sua diffinitiōe cōcreti: elici-
mus hanc diffinitionē abstracti sc3. Quantitas est diuisibile
per se: quo aliquid aliud a se: reddit diuisibile in partes que
insunt. quarū quelibet nata est esse hoc aliquid in actu. Quā
titatis. Aliud continuum aliud discretum. Est autem discre
ta quantitas siue multitudo: cuius partes nō copulantur ad
aliquem terminum cōmunem. sed vna queq3 discreta est & di
uisa ab altera vt duo: tria: quattuor. Et apud Aristotelem
oratio est quedam species multitudinis siue discrete quanti-
tatis. partium namq3 orationis: tam remotarum ꝙ propin-
quarum: nullus est terminus cōis ad quem copulentur.

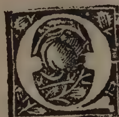
¶ De quantitate continua. Cap. ij.

Quantitas continua est: cuius partes copulan
tur ad aliquem terminum cōmunez. id est con-
tinua quantitas est de cuius ratione (vt sic) est
ꝙ quelibet eius pars quātificatiua: copuletur
cum qualibet altera: ad aliquem terminum cō
munem: qui sit principiuz vnius & finis alterius. Et talis ter
minus communis in linea dicitur esse punctus qui si prima-
tiue sumatur: est nō ens sc3 absentia vlterioris extentionis.
Si vō positiue accipiatur: est quedam minuta pars: indiuisi
biliter considerata ꝙuis ſm se nō sit indiuisibilis: de eius tñ
diuisione nō curāt philosophātes. Quātitatis cōtinue sunt
quinq3 species que sunt linea: superficies: corpus: tempus
& locus. Linea est longitudo sine latitudine & profunditate
cuius extremitates sunt duo puncta vt stadium: vlna: pal-
ma: pedale: bipedale &c. Beatus Augustinus in suis cathe-
gorijs dicit de linea nō ꝙ sit longitudo aliqua: que careat la-
titudine: sed ꝙ solam quis metiens longitudinem: gramme

id est linea dicitur metiri. sic quoqȝ de superficie sentiendum est recte intelligenti. Diffinitur enim sic superficies. Est longitudo ⁊ latitudo: sine profunditate: cuius extremitates sunt linee: id est: est magnitudo considerata ꝟm longitudinē ⁊ latitudinem tantum vt ager: vinea: pratum: iuger: hortus. Corpus capitur non vt in predicamento substantie: sed vt sic describitur. Est magnitudo considerata ꝟm trinam suam dimensionem scilicet ꝟm longitudinem latitudinem et profunditatem: vt stupa: quarta: mensura: quartale: octale: modius plaustrum: metreta. Et he tres species magnitudinis: sunt eius vere species. Cuiusmodi locus ⁊ tempus non sunt. Et ad Aristotelem qui locum ⁊ tempus pro speciebus quantitatis posuit dicatur. quod solitum est dici. quia videlicet aristoteles in sua etate iuuenta librum predicamentorum compilauerit ideo multa in eis posuit: non ꝟm opinionem propriam sed ꝟm opinionem eodē tēpore magis famatam.

¶ Quantitatis ꝓprietates Caput. iij.

Quantitati: similiter vt substātie: nihil est cōtrariū Sed illud maxime proprium eius: secundum eaȝ equale aut inequale dici. Item quantitas non suscipit magis neqȝ minus. Quesitiuum generale huius predicamenti est quantum generaliter et quesitiue acceptum continens sub se tria specialia: scilicet q̄tum specialiter sumptum: et quesitiue vt querit quantitatem continuam tantum. Et quot querens nominaliter de quantitate discreta et quotiens: querens aduerbialiter de quantitate discreta Et quecunqȝ possunt apte respōderi: ad illa tria quesitiua sunt reponenda ad presens predicamentum quantitatis: Sed modus predicandi huius predicamenti: est predicari

de prima substantia: inquantum: quod vel quotiens.

¶ Egritudo an sit quantitas doctrina prima. Capitulum. iiij.

Egritudo in pluribus predicamentis reperitur. ipsa nam̄q in prima primitus specie qualitatis dispositione vel habitu. Consequenter fulcitur in quarta que est in forma. Reperitur etiam huiusmodi qualitas in quantitate continua: puta in magnitudine et paruitate: prout essentialiter ledit actus. Aut etiam taliter indiscreta: puta numero: et fundatur in situ seu positione: quo nempe communiter a medico subscripto in locum: siue vbi: ⁊ societatem: vel colligentiam seu predicamentum habitus sequestratur. Sic igitur magis in quinq̄ predicamentis: puta quantitate/qualitate/positione: ac demuz vbi ⁊ habitu reperit̃ morbus. In positione etiam duplici inquando proprie non est morbus nisi forte sm̄ q̄ importat prioritatē ⁊ posterioritatem: sicut in egritudine apparet principali ac cōpassiua. In substantia quidem non locatur: cum sit accidens: ⁊ quod vero est fit accidens nulli. In adaliquid similiter non existit cuz simpliciter rem suam dicat absq̄ respectu: nisi fortassis cōsequenter: eo q̄ dispositio vl' habitus in quibus loquat̃ est ad aliquid: neq̄ in passione suscepta. Aut actione distinguitur.

¶ De cōpositione egritudinū. Doctrina. ij. Caput. v.

Licet morbi simplices sint tres species scilicet consimilis officialis ⁊ communis: possunt tamen multis componi modis inter se ⁊ cum alijs. nam interduz componuntur duo consimiles vt cali. ⁊ humidus: calidus et siccus: aliquando organicus cum organico: sicut apostema opilationem ⁊ coartationem inducens. aliquando organicus ⁊ consimilis. vt apostema calidum cum febre. Interdum cōsimilis cuz communi vt cum vulnere febris in quo duo extant morbi scilicet febris ⁊ solutio continui. nonnunq̄ vero construitur ex officiali ⁊ communi vt digiti abscisio. est namq̄ morbus in numero et communis solutio iuncture: aliquando tres vt apostema cum vulnere et febre. Quandoq̄ vero omnis coniungitur morbi trinus sicut obtalmia cū vlcere in quo acuitur egrediēs linea ad oculum a qua descendit: vngulaq̄ ꝓducit̃ hic ei sex adsūt morbi vt obtalmia puta calidū apostema q̄d ē morb⁹ ꝯpōnis īq̄titate cui⁹ calor

morbus est cõsimilis. Secũdus vlcus solutio existens functure. Tertius vuee acumẽ vel egressio morbi in quantitate. Quartus foraminis a suo loco exturbatio morbus erit positionis. Quint⁹ aqua que morbũ opilationis construit. Sextus vero est vngula morbus existẽs in numero additovt galenus scribit lib. j. de morbo. ⁊ haly abbas sexto theorice.

¶ Quid morbus cõmunis. doctrina. iij. Caput. vj.

Galenus primo de morbo sentit morbũ cõmunẽ illũ esse qui in quadam materia euenit in qua consimile leditur ⁊ organicumvelut si ligamẽtum aut artaria euellatur. Cõmunis quidẽ hic morbus totius organi ⁊ particule cõsimilis euulse. Morbus igitur ẜm hoc dicitur cõis: q2 fit in quadam natura cõmuni in qua conueniunt consimilia ⁊ officialia: puta in cõiũctione quadam ⁊ ipsoꝝ cõnexione. Quidam ꝟo voluerunt morbũ cõmunẽ esse indifferẽter cõsimilibus ⁊ officialibus contingẽtem: ita tamẽ ꝙ vni principaliter contingat ⁊ nõ alij de quo curandũ sit. vnde Auicenna secunda primi. Morbus cõis partibus euenit consimilibus ⁊ instrumentalibus inquãrum sunt instrumẽtalia vt nõ eis ꝓpter accidere cõsimilibus eueniat. Nã plerũqȝ accidit iũcture pricipaliter vt nullo eueniat modo ꝯsimilibus partibus de quo curãdũ subaudi: cũ tñ primo de morbo a galeno dislocatio morbus ponatꝰ organicorum mẽbroꝝ ex q̃bus iũctura fuit composita. Et multotiẽs accidit neruovel ossi solutio solummodo.

¶ Duplex morbus cõmunis. Ca. vij. doctrina. iiij.

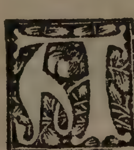

Communis morbus ẜm medicos est duplex: vn⁹ est solutio cõtinuitatis veracis vt cõtinuitatis partis cũ parte in cõsimilibus qđ magis debet mẽbris cõsimilibus q̃ȝ officialibus attribui. Nã solutio accidit mẽbro: ex parte qua cõpositũ est ex cõsimilibus nõ aũt ex parte qua existit officiale. Alter vero est sepatio q̃ est cõtiguitatis terminatio q̃ nõ veraciter solutio d2 cõtinuitatis: cũ hmõi continuitas modũ habeat magis continui et adiũctiõis partis cũ parte: ⁊ talis solutio in egritudinib⁹ locãda est officialiũ partiũ vt cõiunctiõe vel sepatione q̃ colligãtia q̃dã existit. Nã velut dico in muro duplex reperitꝰ cõiũctio. vna q̃dem est vera sicut lapidũ inter se ꝑ ipsoꝝ humidũ. Altera ꝟo nõ certa

ꝺm ꝙ vnus ꝑ collã aut calcẽ alteri colligat. Sic in aialis corpore. vna quidem certa que membroꝝ est cõsimiliũ: alia nõ vera ꝺm ꝙ ex cõsimilibꝰ cõnectunt officialia: ⁊ tandẽ in vtrisqꝫ ex his duobus resultat vna quedã cõis natura vt murus ⁊ aialis corpus.

¶ Liber tertius de predicamento Ad aliquid.

¶ Quid ad aliquid. Cap. primũ.

D aliquid sunt quecunqꝫ hoc ipsum quod sunt aliorum dicuntur vel qũolibet aliter ad aliud vt maius est aliquo maius. Et dupluꝫ dimidij duplum. Ad aliquid in prima impositione acceptum supponit pro re aliqua: connotando eiꝰ respectuꝫ ad aliquid: aut ad se aut ad aliud. Et sic est genus generalissimum huius predicamenti: ⁊ potissime terminorũ concretorum huius predicamenti. saltem proprie acceptum Cuius abstractum possumus dicere ad aliqueitas ꝺm quosdam. vel vt alijs placuit: ad aliquiditas: ⁊ magis consuete et proprie. Ad aliquid autem in secunda impositione acceptuꝫ significat terminos huius predicamenti: siue eorundem terminorum coordinationem: diuersam: ab alijs nouem predicamentis: siue coordinationibus. Sunt autem nonnulli qui dicunt relationem esse realiter diuersam a fundamento suo. Et ad Aristotelem quinto physicorum ostendentem: ꝙ ad relationem non fit motus nisi per accidens. Respõdent vnũ ridiculum dicentes ꝙ q̃uis non sit mutatio vel motus physicus ad relationem: sit tamen bene motus metaphisicus vel mutatio metaphisica. quasi physica non sit cuiuslibet naturalis motus et mutationis consideratiua. Aut quasi ad relationem nouam oriundam: necessarium sit miraculum: videlicet mutatio non naturalis: sed miraculosa. Tales itaqꝫ sic opinantes se habent tanq̃ pueri non satis intelligentes: aut tanq̃ vani prophete. ideo eorum dictum non attẽdimus

Dicimus ergo q respectus rei: non est aliud: q̄ habitudo siue comparatio rei ad aliquid idest respectus rei: est ipsamet res: nō absolute sed comparatiue sumpta: ad se vel ad aliud Exemplum primi: vt idem. Exemplum secundi: vt diuersum. Unde huiusmodi respectus rei: non est realiter diuersus a re: sed realiter loquendo: est precise ipsamet res inquātum relata est ad se: vel ad aliam rem. ideoq3 dicimus secundum Aristotelem quinto phyficorum. et secundum Boetiū in commento super predicamenta Aristotelis: et secundum veritatem q relatio non ponat in numerum cōtra suum fundamentum. sic q nomen relatiuum significet entitatem non diuersam ab entitate sui fundamenti: hoc enim non contingit. licet quandoq3 ponat in numerum contra suum subiectum denominationis. vt dum huiusmodi denominationis siue predicationis subiectum: et eiusdem relationis fundamentum sunt. aut significent realiter diuersa. Sepe tamen coincidunt huiusmodi relationis subiectum et fundamentum. Ideo relatio non semper ponit in numerum cōtra subiectū suū. lz cōtra suū fundamentū nunq̄ ponat in numerū. vñ tria predicamenta in numerum ponentia: significant omnium relatiuorum fundamenta saltem remota. Sed eorundem vnum dumtaxat scilicet substantia: predicamentum simpliciter absolutum: significat cuiuslibet relationis subiectum: aut inhesionis: aut denominationis saltem. Quod etiam quandoq3 dicimus subiectum predicationis. Item alia diffinitio relatiuorum ad aliquid talia sunt. quorum esse est: ad aliquid quodammodo se habere: vt duplum ad dimidium et econtra.

¶ De speciebus relationis siue ad aliquid. Caput. ij.

Elatiuorum species tres sunt. Quedam enim sunt relatiua equiparantie. Que videlicet cum suis correlatiuis eodem nomine proferuntur: vt similis simili similis. Alia vero sunt relatiua disequiparantie. que non eodem nomine cum suis correlatiuis proferuntur. et alia sunt duplicia. Aliqua namque dicuntur supra positionis: vt dominus: magister: pater: causa. Alia suppositionis. vt discipulus: seruus: filius causatum. que subsunt prioribus. Relatiuorum ergo alia equali quadam comparatione consistunt vt equale amicus. Alia maiore: vt pater dominus. Alia minore: vt seruus: filius. Alia voluntate vt amicus inimicus. Alia fortuna: vt dominus: seruus.

¶ Communitates relationis. Caput. iij.

Ommune est relationi: habere contrarium vt virtus contrariatur vicio. Disciplina ignorantie. ¶ Relatiua magis et minus suscipiunt. magis non omnia: sed que secundum qualitatem dicuntur: et que fortuna vel voluntate consistunt. ¶ Omnia vero inter se conuerti manifestum est. pater enim filij: pater et filius patris filius. Sed oportet apte alterum alteri reddere: nam si quis dicit alatum auis quoniam alterum alteri non apte reddit non poterit conuertere. non enim in eo quod auis est: sed in eo quod alatum est ala est. Casus sunt diligenter seruandi. vt doctrina docti: sed doctus doctrina doctus. Item relatiua sunt simul natura. Simul enim duplum et dimidium sunt. Et cum sit dimidium: duplum est et econtra. Aliqua esse simul natura: est inter ea conuerti. subsistendi consequentiam. Subsistendi consequentia est ab esse ad esse consequentia. Et conuertitur: quando sicut ad antecedens sequitur consequens: ita et econtra ad consequens sequitur antecedens vt pater est ergo filius est et econtra filius est ergo pater est. Relatiua que hoc constituunt predicamentum: vocantur relatiua secundum esse. cetera vero

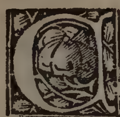
que sunt ad aliquid cõmuniter ꝛ nõ ꝓprie: vocãtur ad aliqd secundũ dixi: quibus secũda diffinitio ad aliquid nõ cõuenit sed prima tm̃. Et ex his manifestũ est ꝙ si quis diffinite nouerit vnũ correlatiuoꝝ: diffinite nosciturus est reliquũ. oportet enim in vtrisq; vtriusq; rationibus vti.

¶ An egritudo sit in aliquid reponenda. Caput. iiij. Doctrina prima.

Averrois — [C]Um ad aliquid egritudo nõ existit cũ simpliciter rẽ suã dicat absq; respectu: nisi fortassis consequentur: eo ꝙ dispositio vel habitus in quibus locatur est ad aliqd Auerrois autẽ visus semper alijs eminere concludit tria genera egritudinũ intrare quinq; predicamẽta: puta quantitatis: qualitatis in quãtitate ac positionem in qualitate: quantitate discreta ꝛ continua vbi ꝛ habere: ꝛ postea inuenit̃ huiusmodi res in quãdo hoc est in prioritate ꝛ posterioritate. Sed ordinationẽ mẽbrorũ officialium ꝛ prioritatem ꝛ posterioritatẽ plus ponendam fore in sex predicamentis sequentibus.

¶ De causa que est ad aliquid. Caput. v. Doctrina. ij.

[C]Ausa relatiuũ est potentie: sunt enim relatiua potentie quorũ vnum potest actu esse altero non existente vt non oportet si genus est: protinus speciẽ esse: aut si prius est: ꝛ posterius eius esse. Et si causa est: non protinus sequitur effectuꝫ esse. Et hec quẽadmodũ relatiua potẽtie sunt: etiam ꝫm potentiã conuertũtur. vt si genus est: spẽs potest esse: ꝛ si prius est: posterius põt esse. ꝛ si causa est causatũ potest esse. Causa in libris medicorũ est triplex: primitiua: antecedens: ꝛ cõiuncta siue manifesta: precedẽs ꝛ inherens. Differt autẽ causa a dolore accidẽte ꝛ passione velut agens primitiuũ ab his que ab eo ꝓducũtur: sicut enim lapillis seu lateribus coordinatis ad inuicẽ vno motu mouẽtur vsq; ad vltimum cõsequẽter alij tali motu: ita ꝛ posita causa ꝛ ꝓprie cõiuncta vel primitiua ponitur morbus quo posito cõsequit̃ accidẽs: nocumẽtum: passio ꝛ dolor suo modo. Differt nãq; morbus ab accidente qm̃ morbus est q̃d principaliter ledẽs ꝛ quasi subiectũ. Accidẽs aũt nõ ledit vsq; sed secũdario ꝛ velut quidã subsequens. Unde appellat̃ synthoma. i. cõcisio vel genimẽ seu consequẽs vt equocatio tollat̃ ꝓut accidens substantiã qualificat ꝛ morbum cõco-

Haly abbas. (margin)

mitatur vt Galenus inquit tertio de accidenti ⁊ morbo. Sunt enim apud medicos res cōtra naturā tres licet plures aliqn̄ ponā tur. tandē tn̄ ad tres solēt reduci que sunt causa: morbus: ⁊ accidens. In principio vero secūdi de ingenio galenus inquit. Quattuor extra naturā supueniunt corruptio scʒ actiōis: corruptio cōpositiōis actionē faciētis cā corruptiōis: ⁊ accidētia corruptionē ꝯcomitātia. Corruptio tn̄ actiōis ⁊ cōpositiōis ad idē vt ad morbū reducit̄ ita vt ⁊ pri⁹ remaneāt tria ad modū quo in reb⁹ extāt nature tria: puta materia ⁊ forma ⁊ ex his cōpositū atq; dispositiōes cōsequētes ad ipsuʒ. Cū his quidē tribus particularibus exprimitur interdum passio: dolor ⁊ nocumētum. Omnia quoq; huiusmodi in hoc conueniunt cōi q: qualitates existunt. Galenus

¶ Liber quartus de p̄dicamento quātitatis.

¶ Tractatus primus de qualitate in vniuersum.

¶ Quid qualitas. Caput primū.

Hunc de qualitate tractemus: ꝑm quam ea que sunt: qualia nuncupātur. Multi autem querūt quid sit qualitas: ⁊ quid quale: quorum facilis separatio est. Qualitatem nāq; dicimus dulcedinem: austeritatē: albedineʒ: nigridinē. Quale vero intelligit̄: quotiens albū aliqd: vel dulce: vel austerum: vel nigrum dicimus. licet Aristoteles indifferenter pro qualitate: quale posuerit: ⁊ qualitatē pro quali: proptereaq; etiā nos eundem secuti similia senserimus. Hanc autem cathegoriam difficiliorē ceteris. Augustinus voluit: q: facilius q̄ cetere in omnes videtur incurrere: vtputa in vsia inuenitur cum diximus: homo grāmaticus. in quanto: alba vel nigra epiphania. in ad aliquid: prudēs pater. in facere: dure saltat in pati: fert fortiter vulnera. in loco: obscurus locus. in tempore: calidus mensis. in iacere: pronus aut supinus iacet. in habere: decēter armatus. Erit igitur non parue prudentie: qualitatem cum ceteris pene confusam mentis viuacitate secernere. Diu⁹ augustinus in suis cathegorijs

¶ Qualitatis proprietates. Caput.ij.

Unc qualitatis huius propter quam diuersas species explicabimus: ꝓprietates videamus. Et primum quidem cōtrarietatem recipere qualitates: nulla dubitatio est. Quis enim dubitat saluti contrarium esse languorem: calorez frigori: malo bonū est. Sed hoc non omni qualitate reperies. circulo enim ⁊ trigono nihil est cōtrarium neqꝫ soli quidem. nam discibilibus actionis ⁊ passionis eadem cōmunis est. Alicui tamen qualitati conuenit vt albo ⁊ nigro. ꝓinde potius conueniētia est ꝙ proprietas: cum nullo modo proprij conueniat qualitati. Secunda proprietas est. Qualitas suscipit magis ⁊ minus. Sic ⁊ ista non omni conuenit qualitati. nam formis ⁊ figuris: non conuenit suscipere magis ⁊ minus. Unus quidem circulus: non dicit magis circulus ꝙ alter. neqꝫ soli. nam etiaz conuenit actioni ⁊ passioni quare potius est conuenientia qꝫ ꝓprietas: cū alicui cōueniat. Albū enim est magis ⁊ minus album: plerisqꝫ etiā nō conuenit. Tertia ꝓprieats. proprie ꝓpriū est qualitati: secundū eaz simile vel dissimile dici. Est enim similitudo rerum differentium eadē qualitas. Et hec proprietas de rebus ipsis datur que sunt qualitates secūdum quas aliquid dicitur simile vel dissimile. vt cygnus: niui est similis ꝫm albedinem. ⁊ coruo dissimilis secundum albedinem. Quicqd item simile aut dissimile nominatur: hoc rōne qualitatis est.

¶ De duplici qualitate videlicet essentiali et accidentali. Caput.iij.

Pecies immedietas huius predicamenti: ꝓpter latentiam rerum innominatas circūloquimur per qualitatem essentialem ⁊ per qualitatem accidēta

lem. Sic etiam species immediatas ipsius qualis circunloquimur per quale essentiale ꝛ ꝑ quale accidẽtale. Sub quali siue qualitate essentiali continemus differentias essentiales: cum suis abstractis cõnotatiue tẽtis. Quare quia pauce nobis note sunt in statu presenti: nisi ee que circa arborem porphirij cõmemorate sunt vt corporeum: incorporeum: corporeitas ꝛc. ideo hanc speciem non subdiuidimus. Sed secundam speciẽ scilicet qualitatem accidentalem: subdiuidimus in quattuor vt patebit. ¶ Patet itaqꝫ ꝙ qualitas in sua cõmunitate totali: qua generalissimũ genus est huius predicamẽti non sola accidentia significat: sed etiam substãtias significat sed per modum qualitatis.

¶ De speciebus qualitatis in vniuersum. Caput. iiij.

Uius predicamenti species sunt quattuor: quas Aristoteles ꝑ generibus posuit scilicet ꝓpterea quia ꝛ ipse singule habent species suas. Id vero cum acciderit: subalterna nominaẽ. Ergo primũ genus est habitus ꝛ affectio. Secũdum potentia naturalis vel impotentia. Tertiũ passio vel passibilis qualitas. Quartum forma ꝛ circa aliquid constans figura.

¶ Tractus secũdus de prima specie qualitatis.

¶ Quid habitus ꝛ dispositio. Caput primũ.

Abitus affectio est animi longo tpe pseuerãs vt est virtus ꝛ disciplina: que pseueratione sui ꝛ ppetuitate tpis estimãẽ: nisi forte eas lãguor corpis aliqs: ꝛ casu iniecta debilitas amputauerit. Affectio vo est mutabilis mẽtis ĩpulsio vel (vt augustino placet) cupiditas leuis: q̃ breui tpe deleaẽ

habitus ergo ꝛ affectio videri potest. Ab hac nāq̧ incipit ꝛ si ipsa permāserit: habitus nascitur. Affectio autē habitus videri nō pōt. Si em̄ ad habitū peruenerit: vocabulū ꝓpriū non tenebit. Et ideo nonnulli dispositionē diuidūt in dispositionem primo modo ꝛ dispositionem secūdo modo. Dispositio p̄mo modo: est qualitas ad bene maleve operandū acquisita. Dispositio secundo modo: est qualitas ad bene maleve operandum acquisita: de facili mobilis a subiecto. Siquidē omnis dispositio secundo: est dispositio primo. nulla tamen dispositio secundo: est habitus. nempe dispositio secūdo: est qualitas ad bene maleve operandum acquisita: sed de facili mobilis a subiecto. sed primo modo hoc est in prima eius significatiōe: est qualitas acquisita ad bene maleve operandū: siue sit facile mobilis a subiecto siue difficile. ꝛ continet sub se habitum ꝛ dispositionem secundo modo. Omnis em̄ habitꝰ est dispositio large accepta ꝛ primo modo: sed non conuertit. Nomina em̄ noticiarum intellectualium: scientiarū: virtutū ꝛ viciorum: importantium sua significata non bene firmata: in suis subiectis in hesionis: sunt sub dispositione. Dum vero important sua significata bene firmata et intensa in suis subiectis in hesiōis: sic sunt sub habitu. Correlarie sequitur: ꝙ eadem nomina equiuoce sumpta: sunt modo sub habitu: modo sub dispositione. aut econtra.

¶ Termini qui sub hac prima specie qualitatis accidentalis comprehenduntur. Caput. ij.

¶ Multiplices sunt termini qui sub hac specie qualitatis comprehenduntur.

¶ Primo oia nomina sciarū ꝛ artiū liberaliū: et etiā principaliū vt grāmatica logica rhetorica physica phia et h nomē scia

¶ Scdo oia nomina virtutum vt humilitas tēperātia sobrietas castitas iustitia prudentia et hoc nomē virtus.

¶ Tertio nomina viciorum supbia intēperantia ebrietas iniusticia ꝛ hoc nomen viciū.

¶ Quarto oia noia artificiorū ꝛ artificū vt sartoria sartor sutoria sutor calciator ars fabril' faber serator frenator ꝛc.

¶ Et quorū ex predictis significatū formale facile mobile fuerit illa cōtinent sub dispōne quorū vero significata formalia difficulter moueri pñt illa vt sit sui sub habitu locanda.

¶ Doctrina prima de virtute ꝛ disciplina.

Oc loco nō est incōgruū: qd sepe ab Augustino quesitū est: breui tractatu dissoluere ac docere qd virtutē disciplināqꝫ discernat: hoc pfecto: q disciplina in ea parte anime q̄ rōnalis dr tantūmodo versat. virtus pro oēs anime partes amplectitur: omnēqꝫ animā suo imperio gubernat ac regit: vt ꝛ iracundiam domet ꝛ cupiditates amoueat: quod disciplina facere haud qꝫqꝫ valet.

¶ Doctrina secunda de hoc nomine scientia.

Uinqꝫ sunt habit⁹ qbus aīa dicit verū affirmādo vl' negando vt sexto ethicorū Aristoteles docet: ꝛ vt cūqꝫ in fine posterioꝝ scꝫ scia ars: prudētia: sapientia ꝛ intellect⁹. suspitiōe nāqꝫ ꝛ opinione contingit falsum qñqꝫ dicere. Scia quoqꝫ ad p̄sens sicut ꝛ scire tripl'r dr. Suscipit scia ꝛ scire primo mō impropꝛie scientia ꝛ cōiter put ꝛ vulgus accipit p veritatis adeptiōe mō quocūqꝫ siue rōne aut experientia seu alio mō: ꝛ sic nihil aliud est scia nisi

Quicqꝫ habit⁹ in aīa

Quid

Boetius earũ rerũ que sunt cõprehẽsio veritatis vt Boetius scribit in cõ
Isaac. mẽto predicamẽtorũ vñ Isaac Amarã de diffinitionib⁹. Scien-
tia absolute est ab aĩa cõprehẽsio veritatis rerũ preparatarũ ad
sciendũ cui⁹ siquidẽ vtilitas est acq̃sitio felicitatis eterne. Sumit
& scdo scia pprie licet quo ad nos pprijssime possit dici cũ innata
Aristoteles. sit nobis via pcedere ex notiorib⁹ & certiorib⁹ nobis ĩ notiora fm
naturã: physicorũ primo. Etenĩ cũ effectib⁹ p se causis suis inhe-
rentib⁹ ordine priori: ecõuerso primis & immediatis fm cõñam p
uenitur in cãm q̃ intendit venari: aut causis remotiorib⁹ intermis
Galen⁹. sis q̃busdã ppinquiorib⁹ deducit cõclusio in effectũ & scia p de-
monstrationẽ elicit: q̃ doctrina a Galeno dicta resolutiua susci-
pitur tertio scia & scire pprijssime sicut illa q̃ est p causas proxi-
Aristoteles mas & immediatas fm cõñam cõtinuã cõclusionis illatiua qualis
est illa scia seu scire qd diffinit posteriorũ primo cũ dr. scire opina
mur vnũqdq̃ simplr & nõ sophistico modo: qd est scdm accidẽs:
qd est cũ cãm arbitramur cognoscere pter quã res est: & qm ipi⁹
Galen⁹. est causa: & q nõ cõtingit aliter se habere: & ista q̃dẽ scia ex demõ
strationе pter q̃d acquirit q̃ est doctrina fm Galenũ cõpositi-
Isaac. ua. Et illa q̃ ex his duab⁹ vltimis vijs cõsurgit scia dr habit⁹ in-
tellectualis ex demõstratiõe elicit⁹. vñ Isaac amarã in libro diffi
Aristoteles nitionũ. Sciẽtia vera est cognitio vera: quã verificat rõcinatio et
demõstratio firmat. p rõcinationẽ q̃dẽ demõstrationẽ intelligit:
Auerrois q̃ p demõstrationẽ q̃ pter q̃d illa eñ pprie fm Aristotelẽ dr
Raymũdus lulli⁹. demõstratio. fm q̃ Auerroin illa q̃ est demõstratio simplr & fm
Raymũdũ luliũ illa q̃ est p equiparantiã q̃ alibi pertractant.

¶ Doctrina tertia de Arte.

Ars est habitus cũ recta rõne factiu⁹: seu recta rõ fa-
ctibiliũ. & dr ars collectio pceptorũ ad vnũ finẽ tendẽ
tium: rhetorice noue primo. Fit aũt cũ ex multis expi
mentalibus cõceptionibus vna efficitur vniuersalis
de similibus acceptio. Metaphy. prohemio.

¶ Doctrina quarta de medicina.

Galen⁹.

Medicina describit. xj. de ingenio sanitatis. ca. vj. testã
te Hippocrate sic. medicina est adiectio & detractio
adiectio quidẽ eorũ que deficiunt: ablatio vero sup-
fluentiũ. Et hec quidẽ cũ eius expositione descriptio
magis videt practicã repsentare. In libro quoq̃ he-

resum.ca.primo.Medicina est doctrina seu disciplina sanorum ꝛ
egrotatiuorũ.In Tegni ꝟo primo dr medicina est sciẽtia sanorũ
egrorũ ꝛ neutrorũ.Platoni quoqꝫ ascribit ꝙ medicina sit homis Plato
sciẽtia vt sanitate participet. In principio quoqꝫ canonis primi
Auicẽna.Medicina est scia qua humani corporis dispõnes no- Auicẽna
scunt ex parte qua sanat ꝛ ab ea remouet vt habita sanitas con
seruet:ꝛ amissa recuperet.Auerrois aũt colliget primo.ca.prio. Auerrois
Medicina est ars opatiua exiẽs ex pricipijs veris in qua querit
obseruatio sanitatis corpis hũani:ꝛ remotio sue egritudinis ƀm
ꝙ põt fieri in vnoquoqꝫ corpe.Est ꝛ demũ sciendũ vt apparuit in
descriptioibꝰ medicine pmissis ꝙ medicina interdũ dr scia: aliqñ
ꝟo ars ꝛ opatrix.vñ Hippocrates vita breuis:ars ꝟo lõga:ꝛ in Hippo-
de lege medicina artiũ excellẽtissima vel preclarissima.In princi crates
pio quoqꝫ regiminis acutorũ ars medicine in diuinatiõis vanita
tem redacta est.Cũ tñ inter artẽ ꝛ scientiã appareat distare non
parũ:qm scia videt q̇d in facto esse ars magis in fieri. Vñ in fine Aristote
posteriorũ Aristoteles.Si quidẽ circa gñationẽ artis est. si vero les
esse sciẽtie.Est tñ aduertendũ ꝙ ars potest dupl'r cõsiderari: aut
put est habitꝰ acq̇situs in aĩa:ꝛ sic est in facto esse sicut ꝛ scia:vel
prout refert ad res factibiles de q̇bꝰ est eas faciẽdo.ꝛ ita dr esse
circa gñationẽ ꝛ in fieri.sciẽtia ꝟo vtroqꝫ modo dr in esse ꝛ in fa-
cto iam pfecto.Cũ igit medicinas duas habeat partes theori-
cam scꝫ ꝛ practicã quãtũ ad theoricã põt scientia proprius dici:
quo vero ad practicam ars magis.

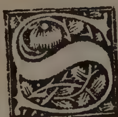
¶Doctrina quinta de prudentia sapiẽtia:intellectu:ꝛ opinione.

PRudẽtie naturã tũc facilꝰ intelligemꝰ: si date defini
tiõi:etiã diuisionẽ p oẽs ptes explicitã adiũxerimus.
Est aũt prudẽtia habitꝰ cũ vera rõne circa hũana bo
na opatiuꝰ.Est ꝛ recta rõ agibiliũ.Rhetoricorũ vero
prio:est virtꝰ intellectꝰ ƀm quã bñ ꝯsiliari pñt de bo-
nis ꝛ optimis ad facilitatẽ dictis.Sꝫ iuriscõsultꝰ ita diffinit.pru
dẽtia est diuinarũ hũanarũqꝫ rerũ noticia iusti atqꝫ iniusti sciẽtia
Augustinꝰ qꝫ lib.lxxxiij.q̃nũ ait prudẽtia est cognitio rerũ appe Iuriscon
tẽdarũ ꝛ fugiẽdarũ. Alludit p oia lib.j.de libero arbitrio.Inte- sultꝰ in le
grales ptes prudẽtie sunt:memoria:intellectꝰ:rõ:solertia:docili ge iusti-
tas:puidẽtia:circũspectio ꝛ causio.Tria vltia prudẽtiã integrãt cia.
vt est pceptiua.reliq̃ vt est cognoscitiua: sed de his in periarcho Augusti.
nr̃o ãpliora videbis.sapiẽtia ꝟo est in artibꝰ certissimis ꝛ est scia Periar-
rũ certissima sub se intellectũ cõprehẽdẽs ꝛ sciam.oꝫ eñ sapiẽtẽꝫ chon.
nõ solũ q̃ ex pricipijs scire:sꝫ circa pricipia verũ dicere.vñ Boetiꝰ Boetius
prio arithmetice. sapia ẽ rerũ q̃ sũt suiqꝫ imutabilẽ subaꝫ sortiũt

comprehensio veritatis. Intellectus si quidem est principiorum habitus: in fine posteriorum unde sexto ethicorum intellectus est terminorum quorum non est ratio: quia scientia est illa que est cum ratione secundo posteriorum. In hoc enim ipsa ab intellectu sequestratur is etiam est ille intellectus de qua dicitur quod intellectus existit semper verorum. Opinio autem est conceptio ad quam acceditur cum formidine alterius partis non enim omnis qui putat iam concedit Avicenna quinto de anima dicitur et conceptio vel acceptio unius partis contradictionis cum formidine alterius.

Quid intellectus.
Quid opinio.
Avicenna.

¶ An sanitas sit habitus vel dispositio. Doctrina sexta.

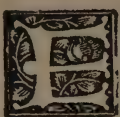

Sanitas est commensuratio quedam calidorum et frigidorum per comparationem ad ea que sunt infra. id est humidorum ex quibus componitur corpus ad invicem aut ad continens id est ad aere nos continentem hec Aristoteles .vij. physicorum secundum commentatorem hec sunt sanitatis causa penes vero aliquos ad continentes: id est ad totum corpus. Apparet igitur per hanc dictionem quedam denotantem diminutionem et paucitatem tertio regiminis sanitatis. Et per id quod sanitatem describit in ad aliquid quod non est forma secundum eum simplex sive absoluta angusta sed magis ad opposita. quod autem Galenus sanitatem suppresserit et per consequens egritudinem strictius Aristotele ostenditur per Avicennam dicentem quam non habere sanitatis etc. id est quod medici scilicet Galenus et sui sequaces et non naturales ut quidam prave exposuerunt sicut apparet ex ipso mox subiuncto non quod in diffinitione sanitatis que est habitus vel dispositio ex qua operationes subiecti sane proveniunt comprehendatur tertia dispositio. scilicet neutralitas nisi sanitatem diffinierint: quemadmodum desiderant id est punctualiter et stricte sanitatem determinaverunt et posuerunt in ea. scilicet diffinitione sanitatis additionem qua non indigent. id est differentiam qua sanitas separetur et distinguatur a dispositione tertia ut omnifariam seu omnino sanitatem strictam et veram accipiendo et demum addit preterea cum medicis in hoc non litigemus etc. loquitur ergo contra medicos: et non adversus naturales. Et ita non apparet quod Gale. sanitatem voluit angustius sumere prout inter ipsam et egritudinem naturalis locatur dispositio. Deinceps quoque sententia Aristotelis et veritas in amplius. Dico itaque Aristotelem nullo modo voluisse inter sanum et egrum medium considerare: cuius maxime motivum videtur hoc existere: quoniam sanitatem et egritudinem in prima specie locavit qualitatis. Septimo autem physicorum probavit motum alterationi non fere nisi in tertio gene

Aristote.
Averrois
Galenus
Aristote.

re qualitatis:quod est passio ꝛ passibilis qualitas. Nō enim sanitas aut egritudo causatur nisi ex alteratiōe precedēte in primis q̄litatib⁹ sensibilib⁹ caliditate:frigiditate:siccitate: ꝛ hūiditate.

¶ De egritudine ꝛ an sit habitus vel dispositio. Doctrina.vij.

Gritudo in pluribus p̄dicamētis reperit̄. Ipsa nāq; in prima est vt tactū primitus specie q̄litatis dispositione vel habitu. Cōsequēter fulcit̄ in quarta que in forma:ꝛ circa aliquid existēs figura:rectitudo curuitas:ꝛ que talium qualis in mēbris est maxime: cum alijs rectitudo torti:ꝛ tortura recti:rotūditas quadrati.ac quadratura rotundi. Et his morbus fore dicit̄ in plasmate:seu creatura ſm q̄ inde actus realiter leditur. Reperitur etiā huiusmodi qualitas in quātitate ꝯtinua:puta in magnitudine ꝛ paruitate: put vt tactū essentialiter ledit̄ act⁹. Aut etiā taliter i discreta:puta nūero:vt fundat̄ in situ seu positiōe:quo nempe cōiter a medico suscepto in locū:siue vbi:ꝛ societatē:vel colligentiā seu predicamentū habitus sequestratur. Sic igit̄ magis in quinq; predicamentis:puta quantitate/qualitate/positiōe/ac demū vbi ꝛ habitu reperitur morbus ꝛ in positione vt etiaȝ apparebit duplici. Et cum sanitas ꝛ egritudo sint habitus ꝛ dispositio ꝛ isti ad aliquid sint erunt per consequens in adaliquid dicti.ꝛ in talibus non est motus cū ostensum sit.iij.physicoꝝ ꝛ.xj.metaphysice motū solū in tribus predicamentis existere q̄titate qualitate: ꝛ vbi. Erit igitur in habitu ꝛ in dispositione mutatio sola que reperit̄ in substantia et tandem in omnibus predicamentis alijs a predictis sic in sanitate ꝛ egritudine erit mutatio ꝛ non motus:ꝛ tunc non erit inter sanū ꝛ egrum mediū sicut neq; in substātijs cū hoc ꝑ motum acquiratur alterationis tēperaneū ꝛ successiuūꝛ nō per mutationeȝ qua forma sine medio introducitur opposita. Sicut apparet cum vnum elementorum generatur ex alio nullaȝ formam mediā p̄cedere formā in materiā vltimo introductā. Etiā Causa ꝛ effectus sibi inadinuicē ꝓportionant̄ ꝛ ꝓprie cause ꝛ effectus per se ꝓximi ꝛ īmediati ꝫ cā sanitatis ꝑ se proxima ꝛ immediata est tēperies ꝛ cōmoderatio siue cōmensuratio. Egritudinis aūt intēperies seu immoderatio in p̄io de morbo Gale. Hec aūt opponuntur vt priuatio ꝛ habitus inter primitiua ꝙ̄o nō cadit medium forme sed solū mediū subiecti aut t̄pis. Ex his itaq; cōuincitur aduertenti subtilem Aristotelis intellectum inter sanum et egrum medium nullatenus concidere. q̄ autem Galenus seserit

Aristote. (margin, beside "sint erunt per consequens in adaliquid dicti")

Aristote. (margin, beside "citur aduertenti subtilem Aristotelis")

Galenus (margin, beside "egrum medium nullatenus concidere")

in Tegni precipue medium inter sanum et egrum interuenire. dicendum est quod aut motum communiter suscepit pro mutatione vt in principio naturalium: aut motum alterationis posuit in speciebus aliis qualitatis: non in passione et passibili qualitate tantum: quod verificatur consequentes sermo sicut etiam visus Auicene: insufficientia sentire.

Tractatus tertius de secunda specie qualitatis accidentalis: scilicet naturalis potentia vel impotentia.

Quid naturalis potentia vel impotentia. Caput primum.

Naturalis potentia vel impotentia: dicitur vis quedam insita vel imbecillitas qua facilius quicquam vel egrius vel pati vel agere natura potest vt durum: molle. valitudinarius. Robustus et que huiusmodi sunt natura insita non aduenticia. Naturalis autem potentia: est qualitas innata hoc est a principio natiuitatis insita ad bene operandum vt visus et videndi potentia inest animali a natiuitate: ad bene videndum: auditus ad audiendum. Olfatus ad odorandum: gustus ad gustandum: tactus ad tangendum. Naturalis vero impotentia est qualitas ad male debiliter ve operandum innata et naturaliter insita. vt timiditas cerui et leporis: innata est qualitas ad debiliter operandum. scilicet ad salutem sibi fuga operandam. Sic obtusitas et hebetudo: sunt naturales impotentie anime. Potentia naturalis vt diuus Augustinus scribit est: quotiens quis videtur vel posse vel non posse aliquid per naturam facere. vt verbi gratia: plerumque visis corporibus puerorum: et contemplatis artubus pronunciamus aliquid de futuro: eosque dicimus vel pugillatores fore vel cursores: non quod iam hac arte vel studio teneantur: sed quod videantur positione corporis hec facilius impleturi. Similiter salubres vel imbecilles dicimus: qui aut facile aut non facile recipiant egritudinem. Eodemmodo namque et in his potentia naturalis aduertitur: que eos facit vel languori crebrius subiacere: vel retinere peremnem sospitatem.

Augustinus in predicamentis suis.

¶ Qui termini continentur sub hac secunda specie qualitatis. Cap.ij.

Huius autem secunde speciei discibilia inueniuntur passim in libris de animalibus Aristotelis et Auicenne et de vegetabilibus et plantis. Et in libris simplicium et de complexionibus Galeni. Ubi animalium et herbarum naturales explicantur potentie: et suarum operationum naturalia instrumenta. Sub hac tamẽ specie qualitatis accidentalis: multiplices termini continentur de quibus quedam possunt assignari regule ad cognoscẽdum qui termini sint in hac secunda specie reponibiles.

¶ Prima Regula.

Omnes proprie passiones: non respectiue respectu sufficienti cõtinent̄ sub hac specie vt risibile: flebile: mugibile: rudibile hinnibile ꝛc. Dicit̄ notanter nõ respectiue ꝛc. Ad innuendũ ꝙ tales reponuntur ad predicamentum ad aliquid. vt idem ꝛ diuersũ que dicuntur proprietates substantie siue entis. Similiter par ꝛ impar: que dicuntur proprietates numeri ꝛ tamen reponuntur ad predicamentum relationis. Sed numerus et discretum: tanꝙ passiones multitudinis: ꝛ continuuꝫ tanꝙ passio magnitudinis ꝛ tempus tanꝙ passio motus: ſm aliquos claudũtur: sub hac specie secũda.

¶ Secunda Regula.

Ponuntur in hac specie: omnia nomina connotantia sexum vt vir: mulier: femina: mas: masculus: puellus: puella: vacca: iuuenca: taurus.

¶ Tertia regula.

¶ Discibilia etiam huius speciei sunt omnia nomina complexionum: vt sanguineus: cholericus: pituitosus seu phlegmaticus. melancolicus.

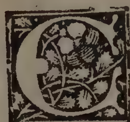
¶ Quarta regula.

¶ Omnia nomina significantia qualitates ortas ab illis cõplexionibus vt robustus: fortis: debilis: flexibilis: abilis: agilis: molle: durum.

¶ Quinta regula.

¶ Omnia noīa prime speciei: vel quasi omnia talia: trāsumpta ad significandum qualitates innatas: disponentes vel indisponentes suum subiectum: vt naturaliter superbus. naturaliter iracundus. naturaliter sciens. nō ꝙ naturaliter sciētias habeat innatas: sed ꝙ habeat naturalem potentiam facile acquirendi scientias. Quemadmodum dicere possumus naturaliter ingeniosum: etiam si nondum scientias acquisitas habeat. ꝛ sic de alijs multis.

¶ Doctrina prima circa secūdam regulam de natura masculi et femelle.

Circa secundā regulam sciendum ꝙ mas est aīal qḋ in aliud valet generare. Femella vero ꝙ in seipsum. hic enim ponit hoc in id: illa ꝟo hoc in id suscipit in aīalibus saltem perfectis. ꝛ ad summū mas est aīal actu participans perfectiori: femina vero imperfectiori. Est nāqꝫ quēadmodum orbatus masculus: seu occasionatus. Unde vnus illorū scꝫ mulier est vt masculus agonus. In potētia enim quadam femella est videlicet caliditeo ꝙ non possit digerere sperma ex vltimo alimento: masculus vero est potēs digerere ꝛ constare facere segregare sperma habens principium speciei. Femella ꝟo est suscipiens impotens constare ꝛ facere. Est autēz sexus rebus naturalibus mediante cōplexione vnū inseparabiliter annexorū. Nosce quoqꝫ ꝙ sexualis, insurgit distinctio ex particula in se naturalis principiū caliditatis continēte: vtpote corde in sanguineis: in alijs autem ex eo ꝙ ei ꝓportionabile: ex quo siquidem organa dependent genitalia: ꝛ non econtra: vt sensere

nõnulli. Et si Anaxagoras posuerit distinctionẽ hmõi in spermatibus existere. Empedocles in caliditate simpliciter ⁊ frigiditate. Aliqui ṽo in latere dextro matricis vel sinistro. Et Democritus abderites impropter obtinere sperma: quod prouenit a particula: qui ꝫ aliquid: ⁊ maxime Empedocles impugnaṫ de generatione aĩalium quarto. Quare Haly inquit. Cõplexio calida adiuuat ad generationẽ masculi. Caliditas eñ cũ naturalis fuerit adiuuat super digestionẽ. nam cum sperma digeritur: reddiṫ virtus ipsius completa. frigiditas autem naturalis seu extranea digestionem prohibet. Unde sperma indigestum efficitur crudũ ⁊ debile: ⁊ ideo latus dextrũ matricis adiuuat in generando marem caliditate sua. ⁊ sinistrũ feminam frigiditate: sed caliditatis adiutorium aut frigiditatis: impedimentũ huiusmodi non extat essentialis causa: sed magis equalis cõplexionis ꝫm Aristotelez cordis virtutem reddẽs fortiorẽ. ac eius oppositum debiliorem. Mas autem calidior ⁊ siccior femella. interdum namq̧ põt contingere femellam calidiorem ⁊ sicciorem mare consistere. quod innuitur theorice primo cap. xxij. Ita in pluribus aĩus cognitio: discretio: ⁊ constantia in viris maior q̃ꝫ in mulieribus. Primum quidem ostenditur: quoniam illud est calidꝰ ⁊ siccius: in quo suo modo calidiora vigent elementa: scꝫ ignis ⁊ aer: quoꝝ vnus calidus est ⁊ siccus: alter vero calidus ⁊ humidus vigent in mare. Aqua vero ⁊ siccitas terrea remollita dominãtur in femella: qd̃ tactus cũ eorũ actibus: ⁊ reliquis passionibus ostendit. Adhuc perfectius debet qualitatum combinationi perfectiori attribui: quod ex ipsius peruenit efficacia: mas autem femella perfectior Quod autem femella reperiaṫ mare quandoq̧ calidior ⁊ siccior hoc est ex parte causarum particularium.

¶ Doctrina secnnda que est tertie regule declaratiua de Complexionibus.

Omplexio si Auicenne credamus est qualitas que prouenit ex actione ad inuicem ⁊ passiõe contrariarum qualitatum in elementis inuentarum: quorum partes ad tantam paruitatem redacte sunt: vt cuiusq̧ earum plurimum contingat plurimum alterius. Dicitur etiam q̧ complexio est effectus ex elementorum qualitatibus alteratione resultans in mixtis. ipse quoq̧ Auicenna sufficientie secundo inquit. Complexio est qualitas veniens ex reciproca actione ⁊ passione qualitatũ cõtrariarũ in corporibus sibi Auicẽna pria pmi.

permixtis. Et.xij.vero animaliuz ipsius. Complexio est res accidens ex qualitatum contrariarum operatione in particulis minimis diuidentibus et alterantibus eas ad inuicē. Substātia quoqꝫ seu subiectum in quo fundatur cōplexio tanqꝫ accidens in suo susceptiuo est miscibile. Unde ẜm ipsius diuersitatem diuersificabitur ipsa. Diuersificatur etiam complexio ratione cause constituentis: nam omne quod fit aut a natura aut ab arte vel a per se vano.vij.metha. Siquidem penes naturam varietas attēdatur in ea: dicetur ꝙ alia erit innata: alia fluens seu currens: que per etates variatur differenter. Fixam quoqꝫ duplicem aiunt existere: vnam radicalem et principalem vt que a primis duobus in principio constructionis acquiritur principijs: spermate videlicet et menstruo. Aliam quidem fixam et secundariam: qualis est sexus ab illa priori radicali causata. Influens vero est illa que per debitam sex rerum non naturalium administrationem paulatim acquiritur ẜm declinationis ipsius excessum diuersificata. Que autem media existit: partim videlicet innata: partimqꝫ influens. Est musculorum: ventris quoqꝫ et talium complexio influens siue infusa: quia influitur eis a corde: cerebro et epate. Et partim innata est quia non in alia influit extra se: aut quia a primis spermatibus talis indita fuit innata natura vt Galenus scribit primo interiorum capi.vltimo. Sed a per se vano causatur complexio ex

Galenꝰ.

casu inopinato seu cum quis fortuitu igni seu aque siue cuicunqꝫ occurrerit alioquin prauam imprimenti vel aliquando alterā cōplexionem. Nam sanitas et salus sunt a fortuna quandoqꝫ: domꝰ autem et effigies nequaqꝫ posteriorum secundo. Causatur etiaz ab arte: vt ostendit tyriace complexio qua venenum expellitur: non quidem ꝙ ars sit causa omnino: sed quia extat principiū applicationis medicinarum adinuicem: ex quarum resultat confractionem cōplexionis primarum complexio secunda in totum vel forma. Diuersificatur quidem tertio ratione ordinis: qm̄ quedaz est prima vt aquositas lactis non affecte coagulo complexio frigida et humida. Casei quidem frigida et sicca: butiri calida et humi. Altera vero secunda vt que lactis totius ex his cōstructa ad temperamentum declinans: participans tamē plus frigido et humido: et similiter in arte. Complexio quidem prima in tyriaca est natura vniuscuiusqꝫ medicine ingredientis eam: secunda ꝟo que ex predictis per applicationē artis resultat que venenū expellit: et alios actus inducit in nulla medicinarū ipsam cōstruētiū inuētos. De complexione equali seu temperata an possit in natura

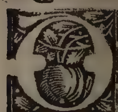
Aristote. reperiri. dicendum est ꝙ Aristoteles et medici per complexionez

temperatam eam que iusticie audiunt precipue ꝛ nõ que ponderis quia illam impossibile sit reperiri. In vniuerso igitur multominus ẜm Auincenam vt sit hominis complexio. Complexionẽ enim ponderis equalem dare: figmentum est. Quoniam põdus ignis cum sit leuissimum in vltimo: quantomaius tanto leuius existit: vnde ponderari non poterit: ꝛ alijs equaliter associari. Et licet communiter concedatur cõplexionez quo ad iusticiam in rerum natura fore tamen vt veritas ostendatur. ꝛ sapiẽtum sermones verificentur non simpliciter: sed cum determinatione asserendum. Sed de hac in paradoxis nostris in tegni galeni ample dictum est. Quidam antiquorum omiserunt equalem seu temperatam cõplexionem: duas tm̃ complexiones ponentes calidam ꝛ siccam: ꝛ frigidam ꝛ humidam. visum nãq; fuit eis calidum nõ posse cum humido copulatum permanere cũ calidum humiduz exsiccet ipsum continuo in siccum producendo: neq; frigidum cũ sicco sociari priuatione digestionis inde consecuta superfluitatũ crudarum ꝛ aquosarum generatiua. Quibus cõtradixerunt cõplexiones quattuor affirmantes diffusius: non enim oportet fieri qđ dicunt quoniam calidum proportionatum ponitur humido immo nullũ sine calido de generatione animaliũ quinto. Adhuc humidum illud est cõdensatum ꝛ alijs qualitatibus affectũ non tale simplr̃ sed a primordio. Neq; frigidũ etiã purũ sine calido et siccũ sine humido in altera cõplexiõe ita ꝙ non possit talis copula diu durare. Alij quoq; quattuor ponentes cõpositas solũ vz sanguineã: colericã: flegmaticã ꝛ melancholicã videnẗ equalem indifferẽter omisisse. Hos aũt nititur exterminare ꝗ̄plurime, galenus. dicit em̃ eos dereliquisse cõplexionẽ equalẽ: que ceteras p̄cedit potẽtia ꝛ bonitate siue hac em̃ nihil põt rõcinari in theorica cũ sit aliarũ regula ꝛ mensura directiua: vt fuit olim policreti statua apud grecos. Neq; etiã in practica: cũ oĩs cõplexio distẽperata cõseruetur aut reducaẗ seu cureẗ relatione ad ipsam habita. Et ideo alijs preferẗ in regimine cõseruatiuo: vt apparet in tegni ꝛ in lib. de regimine sanitatis. Nõnulli vero ipsorum dixerunt hanc sub cali. ꝛ humi. quibus respondendum est ꝙ licet huiusmodi complexio plus conueniat cum calida ꝛ humida ꝗ̄ cuz alijs: quia temperata iusticialis a medico quesita tendit ad calidum: vt dicunt ꝛ humidum. essentialiter tamen differt ꝛ non per magis ꝛ minus: sicut per calidum ꝛ humidũ principij primi gradus ꝛ principij secundi: propter quod concluditur complexionẽ dari equalem ꝛ temperatam ex necessitate.

Auicẽna

Opinio antiquorum.

¶ Doctrina tertia circa quartã regulã de duricia ꝛ mollicie.

Urum quoqꝫ ꝛ molle cum dicitur: ostendit potẽtiam naturalem. Durũ siquidẽ est: q̃d firmitate nature corruptionẽ sui non facile admittat. Molle vero: in quo est natura luxior: nec ad ꝯtraria repellenda sufficiẽs Similiter salubres vel imbeciles dicimus: qui aut facile aut nõ facile recipiãt egritudinẽ. Eodẽ modo nãqꝫ et in his potentia naturalis aduertitur: que eos facit vel langori crebriꝰ subiacere: vel retinere perẽnẽ sospitatẽ. In hac autẽ specie qualitatis ꝫm philosophos nõ est motus alteratiõis q̃ Aristoteles tacuit vt manifestũ eo q̃d naturalis potẽtia aut impotentia q̃ in hoc sc̃do genere locat̃ q̃litatis nõ reducitur aut remouet̃ nisi per alterationẽ in substãtia gratia qualitatũ precedentiũ: ꝛ tandẽ ꝑ ipsius aut corruptionem dat̃ vel remouetur. Unde Auerrois. v. metha. Naturales potẽtie ꝛ impotentie sunt ꝑparationes ꝛ potentie nõ qualitates in actu: ꝛ iste preparationes cõsequũtur qualitates substantiales. Et inquãtũ sunt preparationes sunt priuationes. Et ideo non est perscrutatus de eis in. vij. physicorũ vtrũ in eis sit motus aut non.

¶ Doctrina quarta quinte regule declaratiua.

N hac secũda specie qualitatis explicãdo posuimus exempla aristotelis: vt pugillatores ꝛ cursores dicuntur sc͡z in hac secũda specie: non eo modo quo dicunt̃ in prima specie. puta nõ q̃ sint dispositi per qualitatẽ acquisitã: q꜡ sic in prima specie qualitatis accidẽtalis reponunt̃. sed q̃ habeant naturalẽ potentiã idest dispositionẽ innatam: facile faciendi hoc sc͡z hm̃oi actum suũ. qui etiã facilius producit dispositionẽ ꝛ habitũ prime speciei. ꝛ inter qualitates significatas per sc̃dam speciẽ: aut per terminos secũde speciei qualitatis accidentalis. Que qualitates: q̃uis sepe per eadem nomina significentur: non tamen vniuoce sed equiuoce.

¶ Tractatus quartus libri quarti de Tertia specie qualitatis que est passio vel passibilis qualitas.

¶ Quid passibilis qualitas. Caput primũ.

Assibilis qualitas. Est immutatiua q̃litas sensus exterioris vel interioris: aut a tali generata: difficulter trãsitoria vt rubedo in aliquo naturaliter rubeo: aut alias bñ firmato vt in risis ꝛ in

vestibus &c. dicitur notanter vel interioris propter species reseruatas in phātasia: que si haberent nomina imposita: ipsa clauderentur sub passibili qualitate dicit̄ vel a tali generata: ꝓpter includere gaudium qđ causat̄: aliquāta mora mā siuū: ex apprehensione alicuius conuenientis. Etiā ꝓpter includere tristiciā aliquantū morātem. Similiter ꝓpter iram: aliquāto tēpore durantem similiter & amorem: aut inuidiam causatā ex apprehēsione alicuius discōuenientis. dicitur notanter difficulter trāsitoria. ꝓpter excludere passionē: que cōuenit cuꝫ passibili qualitate in omnibus alijs clausulis: hac postrema excepta.

De passione. Caput. ij.

Passio est qualitas immutatiua sensus exterioris vel interioris: vel a tali generata: facile trāsitoria: vt rubedo ex verecūdia. Dicitur vel interioris ꝓpter species sensibiles: decisas in sensum cōmunē: quibus mediātibus fit actualis sensatio. Que si haberēt nomina imposita: ipsa clauderētur sub passione in presenti ꝓposito accepta. dicitur vel a tali generata vt ira que facile labit̄: ꝓueniens ex offensa aut ex quocūqꝫ alio. Dicimus enim passionē differre a passibili qualitate: tanq̄ facile mobile a difficulter mobili.

Qui termini assignentur sub hac specie tertia qualitatis. Caput tertium.

Quedam possunt assignari regule incipiētium ad cognoscendnm: qut termini sint in hac tertia specie qualitatis reponibiles.

Prima regula.

Sub hac tertia specie: claudūtur omnes termini significātes qualitates: per aliquē quinqꝫ sensuum ꝑceptibiles: vt lumē: albedo: & nigredo ꝑ visum. Sonus vox: & echo: ꝑ auditū

Sapor dulce et amarū p gustū. Odor et eius differentie p ol fatū. Calidū: frigidū: humidū: siccū p tactū toto corpe expāsum. immo generaliter oīa noīa significātia q̄litates immutatiuas sensuum. Item oīa nomina significātia species multiplicatas ex obiectis quinqꝫ sensuū. si inueniant̄ imposita aut alias: ficta ad significandum tales.

¶ Secunda regula.

¶ Oīa noīa colorū vt album: nigrū: rubeum: fuscū: viride.

¶ Tertia regula.

¶ Nomina omnia sonorum: vt sonus acutus: vel obtusus aut grauis: vel mediocris.

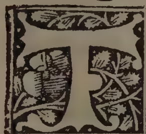
¶ Quarta regula.

¶ Oīa noīa saporū; vt sapor dulcis: amar⁹: stiptic⁹: pōtic⁹.

¶ Quinta regula.

¶ Noīa oīa significātia affectus sensuū: vel q̄litates gn̄atas ex appetitu sensitiuo: q̄ a medicis dicuntur accidentia aīe: vt ira: iuidia: gaudiū: leticia: timor: dolor: palor: verecūdia: erubescētia: dr notāter sensuū qr affectiōes intellect⁹ significant̄: nō p hāc speciē tertiā: sꝫ p primā speciē q̄litatis accidētalis.

¶ Doctrina prima prime regule declaratiua.

Ertiū genus q̄litatis siue spēs: passiue q̄litates et passiones: q̄ sunt hmōi: austeritas: caloratio: et frigidatio: et albedo: et nigredo. Que nō idcirco passiue q̄litates dicunt̄: qꝛ patiant̄ aliq̄d: sꝫ qꝺ faciūt passionē. Mel nāqꝫ vt dulce sit: nō a dulcedine aliq̄d passum est: sed dulcē gustātib⁹ efficit passionē passiue aūt q̄litates rectius dicūtur: albedo: nigredo: et horū media: id est rubor et palor: hec em̄ nō nisi aīe vel corporis passiōe nascunt̄. vt em̄ nigrescat aliqs. corporis passio est: vt palescat vel rubescat: aīe. Que cū turpitudinis verecundiā ferre nequerit: q̄si ad obtētū sui: sanguinis copiā in exteriores corporis ptes fundit eoqꝫ fit vt pudore nimio rubescamus. Palor quoqꝫ simili aīe passione cōsistit: cū pculsa metu nimio ad cordis vlteriora confugit eāqꝫ sanguis inseq̄tur: ideo vt desertū sanguine qꝺ est in ꝯspectu corpus albescat. hec aīe passio ita a philosophis vera esse firmat̄ vt etiā si palor vel rubor in corpe iugiter pseueret: simili passiōe asserāt euenisse. he igit̄ q̄litates si in corpore pseuerēt: qr fm eas

q̃les dicimur: ipse quoq̃ q̃litates passiue cẽsent. Sin vero ad breue tẽpus existerint: ita vt cito discedãt. passiones eas poti⁹ noia mus. Nõ em̃ q̃s si ad tẽpus iratus est: aut erubuit: aut incaluit: aut refriguit: mox ad statũ nature iterũ redditurus: rubicũdus: vel iracũd⁹: vel calid⁹: vel frigidus appellari põt: si ad tp̃s aliq̃d passus est. Erit ergo vt diu⁹ augustin⁹ scribit inter passiuas q̃litates ꝛ passiões ista discretio: q passiões ad tp̃s exorte facile cõmutantur passiue vero q̃litates s̃m q̃s q̃les dicimur: ꝑpetuo ꝑseuerãt.

¶ Secũda doctrina secũde regule expositiua.

Color est extremitas corpis ꝑspicui: in corpe terminato: id est color est q̃litas in extremitate corpis terminati siue opaci: q̃ ꝑspicuũ tãgit. Diffinitio aũt coloris explicat suũ esse formale quo visibilis est in lumine. Nã lumẽ extremitatẽ dyaphoni illuminãs: colorẽ existẽtẽ in extremitate opaci ꝯtigui: actuat ꝛ visibilẽ reddit. Cũ em̃ hec ps illuminata est. color videt: etiã si mediũ: aut loc⁹ oculi illuminat⁹ nõ fuerit. Si aũt loc⁹ coloris illuminat⁹ nõ sit: ẽt ceteris illuminatis videri neq̃t: hinc Aristoteles ait lumẽ facit q̃dãmõ potẽtia colores actu colores: q2 facit eos actu visibiles q̃ i tenebris: aut ꝓfundo opaci erãt potẽtia visibiles. ꝑ se aũt color d2 visibilis: q2 in seipso h3 causam: esse visibilis. Ad generationẽ colorum: qualitatũ primarũ actionẽ: ꝛ lucis diuersam in alteratis terminationẽ cõcurrere ꝓbabile vr̃: ꝛ hoc q̃dẽ tã in medijs quaz in extremis cũ sint q̃litates eq̃ simplices medij sicut extremi. Extremoꝝ tñ naturã ꝑticipare dicunt: q2 ex diuerso cãrũ extremorũ cõcursu generari habẽt. Et in gñatione rubei: cãe extremorũ eq̃ cõcurrũt: ideo hic color locũ medij verius obtinet. nõnũq̃ etiã ex supeuacuatiõe pulj colorati: sup coloratũ terminatũ: medij colores vident: vt ẽ color apparẽs ex supeminẽtia vnguinis sup sãguinẽ digitoꝝ. hac via plerũq̃ pictores varias coloꝝ species effingũt. Coloꝝ spẽs certo numero designãt: septẽ em̃ sũt sc3 alb⁹ flau⁹: croce⁹: rube⁹: purpure⁹: viridis: niger: ad q̃s ceteri reduci hñt s̃m nature ꝑticipationẽ. Colores insup diuersificari apd visũ s3 diuersitatẽ luciũ sup eos oriẽtiũ ꝓpõ. xij. ꝑme partꝭ ꝑspectiue cõis affirmat.

¶ Doctrina tertia regule tertie declaratiua.

Audit⁹ sonoꝝ ꝛ vocũ ẽ apphẽsiu⁹: dinoscit igit eoꝝ acuitatẽ grauitatẽq̃: lenitatẽ ꝛ aspitatẽ atq̃ magnitudinẽ. Organa aũt ei⁹ sunt cerebri molles nerui ꝛ aures: sed ex his maxime qd cartilaginosum est: ad sonitũ em̃ vt voces apta est cartilago. Verũ solus homo ꝛ simila nõ mouent aures: reliquis in vniuersum: modo aurita sint: eas mouẽtibus.

Quarta doctrina Quarte regule explanatiua.

Gustus saporũ receptiuus est: organa vero eius lingua: et magis huius extrema partitula: preterea et palatũ: in quibus sunt nerui ex cerebro dilatati: qui factam assumptionẽ principi hoc est cerebro renũciãt. Saporũ qualitates que gustatiue dicunt: sunt hee: dulcedo: acuitas: acedo: stypticitas: austeritas: amaritudo: salsitas piguedo. has enim gustus dignoscit. Ceterũ secundum has qualitates aqua sine qualitate esse dicitur: eo quod nullã harũ in gustu ostẽdat: secundum alias enim puta frigiditatẽ et humiditatẽ: sibi connatã habet qualitatẽ. Stypticũ aũt et austerũ secundum magis et minus adinuicẽ differunt. Ergo gustatiue qualitates simplices: he sole fere dicende sunt: cõposite fere infinite. vniuscuiusque enim spẽi et aĩaliũ et plãtarũ proprie qualitates existũt: quippe aliã (si ita contingat) suille carnis et caprine. itẽ aliã qualitatẽ percipimus: idque nõ edocti qualisnã sit allata caro: in gustu agnoscimus. hoc aũt nequaque eueniret: nisi diuersa esset vniuscuiusque gustabiliũ qualitas. vñ cũ infinite sint: et omnino adinuicẽ differentes: nullus eas generatim cõprehenderit Etenim in quibus vna quepiã simpliciũ qualitatũ dñatur: in his secundum vnitorũ spẽm differẽtia cognita est: in caricis itaque et vuis passis: et dactilis: dulcedo predñatur. Causatur sapor vt scribit Auerrois per admixtionẽ substãtie sicce cũ humida: quã coquunt per calorem decoctiõe determinata. ipse enim quinto colliget pnũciauit esse nouẽ saporũ spẽs inter quas insipidũ cõputauit: licet Auicẽna dixerit quod qui insipidũ saporẽ tenẽt: eorũ insipida sunt verba sunt enim secundum Auicẽnã solũ octo scilicet dulcedo: amaritudo: acuitas: salsedo: acetositas: põticitas: siccitas et vnctuositas. Odoratus etiã aũt sub hac specie collocatur. fit aũt per nares: trãsmittẽtes ad cerebrum euaporatiões: terminatur aũt ad terminos anteriorũ vẽtriculorum cerebri. Hii enim cũ natura vaporatiui existãt: euaporatiões facile deprehendũt: dictũ est superius: vnũquodque sensoriũ: secundum similitudinẽ quandã et familiaritatẽ propria sensibilia cognoscere: nõ tamen cerebrũ huic sensui: sicut aliis sensoriis: neruũ sensitiuũ misit: sed in termino suo: neruorũ eius vsum adimplet: et vapores suscipit. vaporationũ vero cõmunissima differẽtia est: bonus odor et malus odor: et mediũ horũ quod neque bene olet: neque foetet. Fit aũt bonus odor: humidis que in corpore sunt: exacte digestis: medio modo: media fit dispositio: cũ vero nequaque vel minus digerũtur: malus odor aggignitur.

Auerrois iij. colliget.

De passionibus anime quas medici accidentia vocant anime. Doctrina quinta.

Assiones siue aĩe accidẽtia substantie sunt aĩalis cõstitutiue: sine his em̃ vita nõ cõstat: quare cum equoce dicat̃ passio: distinguẽda prius est equocatio. Dicit̃ itaq3 passio: q̃ corporalis est: vt egritudines ⁊ vlcera: dr insuper passio siue affectio que ipsi⁹ aĩalis est: de qua nũc hic sermo: vt cõcupiscẽtia: ira: tristitia ⁊ gaudiũ. Est ꝟo cõiter quidẽ ⁊ generatim aĩalis passio: quã voluptas sequit̃ ⁊ dolor: seqt̃ur em̃ passionẽ dolor neq3 ipsa passio existit dolor: nã si hoc esset omne qđ patit̃: etiam doleret: nũc aũt insensibilia patiunt̃ q̃dẽ: minime tñ dolẽt: nõ igr̃ passio est dolor: sed passionis sensus: quã intẽsam esse op3: vt sensui subijciat̃. Passionũ aũt que aĩalibus obueniũt: hec est diffinitio. passio est motus appetitiue virtutis: sensibilis in imaginatione boni vel mali: boni quidẽ suspitio ↄcupiscentiã mouet. mali vero suspitio iram. s3 vt diuo Gregorio niceno placet sic. passio diffiniri põt. passio est irratiõabilis mot⁹ aĩe: ꝓpter suspitionẽ boni vel mali. In cõi aũt passiõe ⁊ ita diffiniũt passio est mot⁹ in aliud ex alio. Actus ꝟo est mot⁹ opatiuus. Opatiuũ aũt dr q̃ ex seipo mouet̃: ita igit̃ ⁊ ita actus est irascibilis. passio insup duarũ partiũ aĩe est: imo toti⁹ corpis: cũ em̃ ab ira violẽte ad actiões impellitur: ex alio in aliđ fit mot⁹: quẽ dixim⁹ esse passionẽ vel affectionẽ. sed ⁊ ꝫm aliũ modũ: act⁹ passio dr: cũ sc3 preter naturã fuerit. Eq̃dẽ act⁹ est ꝫm naturã: mot⁹: passio ꝟo ꝑter naturã iuxta hãc itaq3 rõnẽ: act⁹ passio dr cũ nõ ꝫm naturã moueat̃: siue ex seipo siue ex alio: q̃re pulsatilis mot⁹ cordis: cũ ꝫ3 naturã fiat: act⁹ est: cõcussori⁹ ꝟo passio dr. Nã ex motu ꝫm saltũ ẽ: q̃ est ꝑter naturã. Nequaq3 igr̃ mirũ existit: vnã ⁊ eandẽ rẽ: passionẽ ⁊ actũ noĩari: nã ꝓut mot⁹ sunt: ex passiua vi aĩe ⁊ affectõe: actus censet̃: quaten⁹ vero imoderati ⁊ nõ ꝫm naturã: minime act⁹ sunt sed passiões siue pturbatiões: ergo mot⁹ irrõnalis partis: motus est ꝫm ambo hec diuisus. Nõ ois aũt mot⁹ passiue virtutis passio nũcupat̃: sed vehemẽtiores ad sensum ↄueniẽtes: parue em̃ motiões ⁊ insensibiles nõdũ sunt passiões: q̃ppe passionẽ habere op3 magnitudinem intẽsam: ideo passioni adijcit̃ motus sensibilis. Minuti em̃ motus: sensum latentes: non faciunt passionẽ vt dictũ est.

¶ De voluptatibus doctrina sexta.

Anifestatum est ꝫm vnumquemq3 sensum: alias esse operationũ species: ⁊ item voluptates: alie em̃ tact⁹ ⁊ gustus sunt: ⁊ alie visus: auditus ⁊ odoratus: puriores autem sunt sensuum: qui non appropinquantes sensibilibus: delectant: vt visus audit⁹ atq3 odo-

ratus. Sz ꝛ excogitationū due spēs existūt: ꝛ harū h̄ q̄dē est acti ua: alia ꝟo ɔtēplatiua. liq̄t igr̄ voluptatū itē q̄ hos act⁹ sequunt duas esse spēs: sz ꝛ harū ɔtēplatiua purior est actiua. At reuera hoīs ꝓprie: q̄ten⁹ hō est: excogitatiue sunt: cōes ꝟo cū alijs animalibus: sm̄ qđ animal est: que sensibiles existunt.

De ira doctrina septima.

Galen⁹ i libro de differentijs febriū

Gregori⁹

IRa vt Galeno placet est ebullitio q̄dā: ꝛ mot⁹ vehemēs irascibilis ꝟtutis: q̄ in ipo corpe cordis insidet: cū calefit ipa suba. Et in. ij. de accidēti ꝛ morbo ca. ij. Ira est feruor caloris in corde existētis ꝓpter motū aīe. ꝛ vt diu⁹ Gregori⁹ nicen⁹ scribit: ira ē feruor sanguinis q̄ circa cor est: ex euaporatiōe vel turbatione fellis facta: ideoq ꝛ fel dr̄ ꝛ fellea. Est aūt ꝛ q̄n ita est recruciatoīs appetit⁹ lesi em̄ vel estimātes ledi: irascimur: ꝛ fit tūc mixta passio ex cōcupiscētia ꝛ ira. Spēs aūt ire sūt tres. ita q̄ vocat fel ꝛ fellea dr̄ ira cūdia. Ac ita principiū ꝛ motū habēs, ita adhuc est vbi bilis est permanēs: inueterata mali memoria dicta a manēdo ꝛ memorie tradēdo. ꝛ isto modo nō est passio sub hac specie q̄litatis ponenda. Furor aūt est ira. tēpus obseruans ad vindictā ꝑterea ira est mētis appatitor: ɔcupiscētie videx. Cū em̄ rē aliquā ɔcupiscim⁹: a qua ꝓhibemur: ob id q̄si iniuria affecti: irascimur: rōne ipsa iuste vindicte sniam in hos ferēte: q̄ rerū ordinē ꝛ naturā nō custodierint ꝑsertim si suapte natura ordinem seruantia: hunc peruersa transgrediantur.

De tristicia ꝛ eius speciebus doctrina octaua.

Haly abbas. v. theorice. ca. vltio.

TRistitia apud Haly abbatē q̄nto theorice est naturalis caloris ingressus ad corpis interiora paulatim: in tātū q̄nq ꝙ corpi febrē vni⁹ diei afferat. cui⁹ si diuturnius tp̄s fiat: corp⁹ fortiter calefacit: oīaq calefiunt mēbra: solidaturq calor naturalis in principalib⁹ mēbris fitq ab inde ethica febris. Tristicie vero spēs vt Gregorius

Diu⁹ gregorius.

nicenus scribit sunt q̄ttuor acedia: anxietas: inuidia: ꝛ mīa. acedia est tristicia vocē adimēs. anxietas tristicia est aggrauās. inuidia in alienis bonis ē tristicia. Mīsericordia aūt tristia ē in alienis malis. i solis corpeis voluptatib⁹ sup abūdātie repiunt. cōtēplatiue em̄ cū sūme existāt ꝛ ꝑfectionē possidētes: excessū nō suscipiūt neq em̄ aduersat eis tristicia: neq cū cura q̄ntis tristicie ɔtigūt.

¶ De timore et eius speciebus doctrina nona.

Haly ab bas eodẽ libro.

Timor haly teste est naturalis ingressus caloris ad interiora corpis ꝓpter aīe ab aliquo nocenti fugā: et exasperāti: cū sit nature aīam a nocētibꝰ. et subterrētibꝰ q̄ nō ꝯsueuit timere et fugere. qđ sentit Aristoteles in x. ꝓblematū: ꝓblemate.lxj. dicēs. Timor est infrigidatio exteriorū et caloris ꝯctio ad ptes interiores sub corde. Et diuidit timor in sex.i segnitiē: erubescētiā: verecūdiā: stuporē: terrorē et agoniā. Segnities (vt Gregoriꝰ inquit) est timor future actōis. erubescētia est ex magna imaginatōe timor. verecūdia timor est ex incōsueta imaginatiōe. agonia ꝓ nō potiēde rei timor est. Formidātes em̄ nō fortunati actionē nr̄am: agoniā patimur. Erubescētia aūt timor est in expectatiōe ꝯuitij: optia sane passio. At verecūdia in turpi re ꝑpetrata timor est: neq; hec caret spe salutꝫ. In h̄ differt erubescētia a verecūdia: nā q̄ verecūdaꝛ in qbꝰ ꝑperā egit: sese submergit supprimitq;: q̄ ꝓo erubescit: timet ne in suggillationē aliquā reprehēsionēq; incidat. Vocāt aūt veteres sepiuscule Erubescētiā verecūdiā: et verecūdiā erubescētiā: noībꝰ abutētes. fit porro timor s̄m circūinfrigidationē calido oī ad cor q̄si ad principale ꝯcurrēte: quēadmodū plebs q̄ꝫ cū timet: ad pricipes refugit. Tristicie aūt organū est os vētris. Hinc em̄ euenit vt mordicatio nes in tristitijs sentiat: sicut Galenꝰ in tertio demōstrationū prodit: his ꝟbis. Tristātibꝰ: nō parū rubee cholere in ventrē defluit qđ mordicationē eis tribuit: et nō q̄escūt a ꝯtristatiōe et mordicatione: priusq; euomuerit cholerā. Fit em̄ mordicatio eis deorsuz sub ea cartilagine q̄ s̄m mediū pectꝰ est: q̄ ensiformis noiaꝛ. Multo aūt supius iacet cor: diaphragmate em̄ venter inferior est: cor ꝓo supius. Cōsueta em̄ nūcupatiōe veteres cor et os vētris vocāt sicut Hippocrates et Thucydides in pestilētie libro scribēs ita. Cū in corde firmabaꝛ: euertebāt illđ: et oēs cholere ex purgationes. quotquot a medicis noiate sunt: sequebanꝛ. Qđ em̄ euertebatur: os vētris erat: qđ cogebaꝛ vomere: nō aūt cor erat: qđ patiebaꝛ. Ergo irrōnalis vis aīe q̄ rōni obtēperat: hoc hꝫ modo.

Galenus tertio demonstrationum.

Hippocrates.

¶ De Gaudio doctrina decima.

Gaudium naturalis est exitus caloris ad corporis exteriora: eiusq; diffusio: que si paulatim facta fuerit animam habet confortare caloremq; naturalem in omni corpore et humores tēperare et sanguinē caloris tēperātia naturaꝛ augere: corpulētiāq; corpi facere:

Itaqꝫ ꝛ scribit Haly abbas theorice quinto cap. vltimo. omnib⁹ cõuenit corporibus temperatis: nisi ꝙ quãdo semel sub tũqꝫ fit: ali quãdo interficit: naturalis dissolutiõe caloris ꝛ dispersiõe. Ferẗ eũ hamessus nimietate gaudij: qd illi subitũ superuenit: interijsse.

¶ De caliditate ꝛ frigiditate Doctrina vndecima.

Caliditas ꝛ frigiditas/a quibusdã pluribus modis accipiuntur. Uno modo vt significẽt qualitates acquisitas: post cõpletum esse rei. Et sic cõformanẗ ad primã speciem. Secũdo vt significent qualitates innatas. sic cum secũda specie similitudinẽ gerũt qualitatis accidẽtalis. Ideoqꝫ Aristoteles ꝑ ipsa supertius verisimiliter explicauisse dicebaẗ. Sꝫ tertio modo accipiunẗ magis ꝓprie: vt significent qualitates sensibiles/siue sensuuꝫ immutatiuas. Et ita proprie ꝛ vere sunt in hac tertia specie reponenda. In alijs nõ nisi verisimiliter. in prima eñ ꝛ secunda speciebus ponunẗ solũ qualitates accidẽtales sensibiles vere ꝛ ꝓprie. Sed per tertiã ꝛ quartã species/significanẗ solũ qualitates accidẽtales sensibiles vt etiã supra dictũ est. De frigiditate autem dicendũ est ꝙ est naturalis aque passio seu ꝓprietates sibi naturaliter primit⁹ inherens. terre vero acquisita. Haly abbas ꝛ Auicẽna maxime prima primi cap. de virtutibus ꝛ sexto naturalis nituntẗ ostẽdere frigiditatem non habere ingressum in operationẽ nature neqꝫ ordinẽ in virtutibus ipsius. Supponit eñ auicẽna oĩum operationes virtutuꝫ per modũ existere. Frigiditas siqdẽ motũ tollit cũ paraliticatuꝫ ꝛ mortificatũ qd est mobile reddat. Ideo cõcludit opationẽ virtutum que conueniũt appetitibus nõ ingredi naturalibus essentialiter eo ꝙ tollat motũ quẽ ponit in rõnem opatiõis cõcidere: sꝫ ꝑ accidẽs ꝑparãdo instrm̃. puta spiritũ ꝛ vẽtositatẽ in expulsione ingrossando. Motiuũ tñ ei⁹ nõ valet. Ponit nãqꝫ Aristo. ꝙ motus ꝯstat nõ solũ caliditate: verũ etiã frigiditate: ꝛ ꝙ ꝑtes aĩaliũ calide ꝛ frigide ꝛ motib⁹ eorũdẽ coagulationẽ suscipiũt. Rursus oẽs cõsentiũt ꝙ frigiditas sit cõtrahẽdo mouere de circũferẽtijs ad cẽtrũ. Cõtrahẽdo eñ ꝯgregat que sunt eiusdẽ trib⁹ ꝛ alie ve secũdo de gñatione ꝛ corruptiõe ꝛ quarto methauroꝝ. Caliditas quoqꝫ motũ vt cõtrariũ hꝫ homogenea solũ cõgregãs ꝛ ethe rogenia ꝓpellẽs. Dicẽdo est igiẗ ꝙ frigiditas ingrediẗ essentialiter opationẽ nature ꝛ nõ ꝑ accidẽs tm̃. Nõ tñ adeo remanet frigiditas elata in aĩalib⁹: ꝛ maxie in nobis vt caliditas. Cõstat eñ ꝙ si natura iuxta Aristo. gñaliter sumaẗ ꝙ frigiditas fere equa

Haly abbas ꝛ auicenna.

liter opatiõez ingredit nature:vt ꝛ caliditas. Nisi em̄ frigiditas
essentialiter opationē ingrederet nature caliditatis excessus cõ/
positū destrueret. Et licet ponā frigiditatē essentialiter ingredi
opationez nature:magis tamen remisse:puta sub minori excessu
caliditatē remittēdo ingredit q̃ʒ caliditas. Unde Galenus in li-
bro de typo. Ex calido ꝛ frigido cõstat mixtio:lʒ ipʒ calidū prin Galenus
cipaliter sit de intētione nature.qꝛ per ipsuʒ fiūt motus ꝛ opatio
nem nature oēs quibus repugnat cõtrariuʒ:attamen frigiditas
magnū similiter exhibet iuuamentū.ꝛ hoc qꝛ cū de natura calidi
sit tm̄ moueri sursuʒ ꝛ secū appositū trahere si frigidū nõ impedi
ret festinaret ad distantiā valde longam: sed id impedit. Quare Auerrois
Auerrois tertio Colliget cap.j. Mēbra(inq̇t)nõ agūt ꝛ patiun
tur nisi cū quodā calore temperato ꝛ frigiditate ꝓportionali ei.
Ostēsuʒ ei est naturali pbͥle frigiditatē eē in corpe sicut instr̄m tē
perās naturalē calorē. Idē q̃ʒ de causis lõgitudinis ꝛ breuitatis
vite Calor mēsuratus cū frigore dat gn̄ationē ꝛ ꝓpriā formā na
turalē. Tu tn̄ itelligeꝙ eq̄litas ꝛ sanitas magis ptinet caliditati
q̃ʒ frigiditati. Et Aristo.nõ dixit simpl'r frigiditatē accidētaliter
opari:sʒ ꝙ p accidēs respectu caliditatis.min⁹ ei opat p se ad eē
qꝛ solū āpli⁹ ꝯtēperādo:frigiditas ei i nobis i minori pmanet cali
ditatis excessu. De calore aūt sciēdūꝙ ad pn̄s caloꝝ duplex dat
distinctio quaꝝ vna sumit a p̄ncipio ꝓcessiuo. Altera aūt ab ipi⁹
eē:sʒ q̃ʒ primā calor est duplex vn⁹ q̇dē simplex impmixt⁹. Alter
ṽo cõposit⁹ ꝛ pmixt⁹. Simplex q̇dē duplex ēt repit.hic q̇dē ele-
mētaris q̇ q̇dē est q̄litas ꝓpria.ignis iõ ipsi⁹ formā insepabiliter
cõcomitās vt pl'es ātiquoꝝ estimauerūt ipʒ fore ei⁹ formā essen-
tialē:qđ a nobis alibi impugnatū est.h aūt calor gn̄atiu⁹ existit.
Caliditas nāq̃ʒ vegetabiliū neq̃ʒ est ignis neq̃ʒ ab eo principiū su
mit. Cõfert tn̄ ad materie p̄parationē alterādo ꝛ trāsmutādo vt
introducat i eā velut caliditas ꝛ frigiditas in susceptionē forme
ab aīa artificis gladij. Et est alter calor simplex celestis viuificās
ꝛ inesse ꝯseruās p motū spheraꝝ ꝛ orbiū oīuʒ viuētiū germia nūq̃ʒ
cõsumptionē ꝛ pemptõez inducēs qđ i spmate oīm inexistit. Est
aūt calor ali⁹ cõposit⁹ ex his an̄dictis duob⁹ q̇ q̇dē ē aīaliū calor
ꝛ vegetabiliū vtcunq̃ʒ. Est nāq̃ʒ aīe q̊ꝝ alt velut p̄paratiu⁹ existit
materie:vn⁹ ṽo datiu⁹ q̄si forme.hmōi q̇dē calor duplex ē q̇ scđo
Colliget capl'o de declaratiōe ꝓprie actiōis.ꝛ passiōis in quoli- Auerrõis
bet mēbro calor đr cõplexiōis in oīb⁹ diffusus reptus i mēbris ꝛ
potissime in corde calorq̃ʒ appellat⁹ innat⁹. Ex ṽtute aūt caloris
istius in corde fulciti calor ali⁹ gn̄at vt fluēs ꝛ ad mēbra diuersa
discurrēs. Ex quo ꝛ calore an̄dicto cõficit terti⁹ q̇ q̄si forma mē-

brorum existit: quo mediāte ⁊ virtute aīe velut principaliorī mē-
brorum omnia sua perficit debita cōplexiōe supposita actionē et
passionem. Calor quippe cordis conseruat respiratiōe: qui ꝓo in
reliquis partiū has ⁊ transmissiōe caloris a corde ad ipsa. Istos
Auicēna. etiā calores in plerisq; locis canonis tetigit Auicēna inquiens
Calor innatus qui in nobis existit vel intus est per quē calor in-
natus iudicatur ⁊ influēs. Hūc quoq; calorē nō simpliciter sed in
natum ⁊ naturalē multotiens appellat. Sed de calido dicendū
est ꝙ calidū ꝫm Gale. accipit dupliciter. vno modo pro subiecto
seu corpore calido: ⁊ pro qualitate improprie tñ cū cōcretū im-
portet aggregatū ex subiecto ⁊ accidente: denotans primo acci-
dens ⁊ cōsequēter subiectū qđ voluit Auerrois .iiij. metha. qđ
Auerrois. econtra censuisse impingit Auicenne. Est ⁊ calidū quoddā actū
Auicēna aliud potestate de priori aūt sermo. De calore autē naturali ⁊ spi
ritu quidam dixerunt. Cōmittēdo improprietatē in sermone ꝙ
calor id est calidum corpus ⁊ spiritus idē sunt realiter licet diffe
rant ratione. improprietas vero locutionis apparet quoniā cō-
Auicēna. cretum per prius nominat accidens q̄ȝ subiectū contra Auicen-
Auerrois nam cōmentator .iiij. metha. Galenus tamē simplicium .v. cap̄. v.
Galenus distinctiōis secūde imponit Hippocrati ꝙ calor ⁊ spiritus idem
existunt non solū accidente verum etiā essentia naturali. Sciam⁹
tamen ꝙ ipse non voluit per sermonē suū vt calor innatus sit aliđ
q̄ȝ illud qđ nos noīamus spiritū ⁊ est ille qui fixus est in corpore
Galenus cuiusq; aīalis. Quinto quoq; de accidenti: sermo reperitur ambi
v. de acci- guus qua auditur vt calor sit idem cum spiritu ⁊ alius quod for
denti. tasse contingit errore cōstantini monachi. Sed q̄ȝq̄ȝ calor ⁊ spūs
sint idem realiter ⁊ idem subiectiue: nihilominus differūt rōne.
Calor eñ dictus est: eo ꝙ calefacit: subtiliat: digerit ⁊ maturat:
congregat homogenea ⁊ etherogenea disgregat ⁊ cetera taliū.
Spūs autē ab eo ꝙ spirat pulsat illuminat ⁊ virtutē ad suas de
fert peragēdas actiones. Fuit etiā Haly opinio ꝙ spiritus ⁊ ca-
Haly ab liditas innata sint duo vapores naturales in corpa: corpe videlȝ
bas. aerea subtilia inter quos existit drīa: eo ꝙ spūs subtilior est calo
re innato ⁊ calor innat⁹ grossior ⁊ pluris hūiditatꝭ. Sȝ h̄ positio
sicut sonat stare nō pōt. Est ei ꝯria ponētib⁹ in corruptiōe aīalis
calorē sui subtilitate ad ignē ꝯuerti. spūȝ aūt ad aerē .i. theorice
cap̄. v. ⁊ Isaac in plerisq;: qđ etiā nomē indicat caloris: cuȝ si q̄d
ab igne descēdēs subtilissimo corpoꝝ ⁊ leuissimo. Et iđ ꝓ cōclu
sione hui⁹ capli dicim⁹ ꝙ res naturales sunt septē solū. naȝ calor
q̄dē ꝓ corpe calido ad spūȝ deducit tanq̄ȝ ad cōpositū ex calore
⁊ ex corpe vaporoso quodā ipo īformato. ꝓut ꝓo q̄litas calor sub

complexione locatur maxime. Duplex tñ est spūs scȝ innatus cō- plantatus ꝛ fluens seu currēs. primus quidē ꝑdurat idē cōtinue: quod nomē ipsius ostendit ꝛ est innatus cōplantatus principa- lius in corde ceterisqꝫ partibus eius virtute ꝑmanet numero vnꝰ idemqꝫ cōtinue. Cōfigurat nāqꝫ partibus formalioribus ꝛ sper- maticis. Alteratur tamen ꝛ trāsmutatur sicut ꝛ ipse non minus. Fluens vero seu currens vt nomen denotat nō ꝑmanet idem sem- per verum alius efficitur ꝛ alius tempore non longo materiali- busqꝫ particulis ꝛ sanguineis proportionatus. quomodo autem spiritus innatus educatur in esse cū spermate: ac de ipso ante cor- dis constructionem: ac fluens corde genito ꝛ eorum actibus. In aggregatore nostro ample dictum est.

Tractatus quintus de quarta specie qualitatis ac- cidētalis scȝ forma vel circa aliquid cōstans figura.

Quid forma ꝛ figura. Caput. j.

Uartam nunc qualitatis speciē tractemus: in qua sunt forme ꝛ figure. Sed vt inquit Augusti- nus figure in corporibus: forme aīalibus tribuun- tur. Figuras enī tūc designamꝰ: cū vel trigonū vel tetragonū: vel conū: vł cylindrū vł spheram dicimus. Formas aūt cū formosos asserimꝰ aliquos vel de- formes. Forma ēi ē ex nūero aut nūeri ꝓportiōe ꝓueniēs q̄li tas. Figura vo: ex cōtinui terminatōe forma nūerū: figura vo magnitudinē respicit. Siquidē forma est q̄litas ex nūero aut nūeri ꝓportiōe: h est habitudine ꝛ descriptiōe situqꝫ ꝓueniēs vt si quis sciscitet q̄lis est ternariꝰ: Rn̄det est trigonꝰ q̄lis q̄- ternariꝰ: est q̄dratꝰ: q̄lis octenariꝰ: ē cubꝰ. h ei noīa re ipa q̄ti tatē significāt ꝛ substātiā: rō tñ est q̄litatis. Figura vo est ex cō tinui terminatiōe ꝓueniēs q̄litatꝫ h ē figura est magnitudo aliquo termino aut terminis ꝯclusa. Et reipsa qdē figura est quātitas ꝛ substātia: rō vo ē q̄litatꝫ. Triangulꝰ siqdē accipit pro ipa supficie: denotādo eā esse tribus lineis rectis clausaȝ hec spēs arithmetice ꝛ geometrice ꝓprios ꝯplectit terminos.

An figura sit alia res a substātia. Cap. ij.

Unt autē quedam in genere qualitatis que im portant res distinctas a substātia ita ꝙ illa res nō est substātia sicut sunt albedo:nigredo:color lux:sciētia ⁊ hmōi. Quedam vero sunt que non important alias res a predictis qualitatibus et substātiā cuiusmodi sunt figura:curuitas:rectitudo: dēsitas raritas:triangulus ⁊ hmōi. Ad sciēdum autem quādo qua litas debeat poni alia res a substantia⁊ qñ non. hac arte quā posuit Okam cōuenit vti ꝙ quādo talia ṗdicabilia possunt successiue verificari de eodē que nō possunt simul verificari propter solum motū localem non oportet ꝙ talia ṗdicabilia res distinctas a substantia significēt:sicut talia predicabilia curuū:rectum propter solum motū localem possunt de eodē verificari successiue nam quādo aliqd est curuū si postea nul la re adueniente sibi partes ipsius mouētur propter motum localem dicetur rectū ⁊ propter hoc rectitudo ⁊ curuitas nō important alias res a rebus rectis ⁊curuis. Et similiter dici pōt de figura. Sed nō sic est de albedine ⁊ nigredine de calo re ⁊ frigore ⁊ hmōi. nō eñ ꝑ hoc solū ꝙ aliqd vel partes ei⁹ mouent̄ localiter fit aliqd calidū vel frigidū. ⁊ iō oīa talia im portant res distinctas a substantia.

¶ Qui termini ponantur sub hac specie quarta qualitatis. Caput. iij.

¶ Prima regula.

N hac quarta specie: quā aliq diuidūt in duas aut tres species: continent̄ oēs termini:significantes dispōnē rōne cuius res dicunt̄ formose: aut deformes. vt decorus:venustus:pulcher:distortus:crispus: caluus.

¶ Secunda regula.

¶ Omnes termini significantes quātitates rebus rōne figurarum attributas: vt rectū:rectitudo:curuū:curuitas:triangulare:sphera:sphericū:rotundū:oblongū:orbiculare ⁊c.

¶ Tertia regula.

¶ Omnia nomina litterarum ꝑm ꝙ littere: non autem ꝑm ꝙ elementa idest ꝑm figuram quã habent in scriptura: et nõ ꝑm potestatem: aut vocale nomen. sic enim ponuntur in tertia specie: tanꝙ̃ qualitas sensibilis.

¶ Quarta regula.

¶ Omnia nomiua significantia res artificialiter factas: vt domus: mẽsa: scannum: securis: balista: cocblear: olla: lebes: crather: ciphus ꝛc. Et generaliter omnes termini qui predicantur in quale: de terminis predicamẽti quantitatis vel de prima substantia: ratione quãtificatiue dispositionis vt querendo quale est hoc quantum: vel qualis est hec substantia ratione quantificatiue dispositionis: conuenienter respondetur. est tunica: est capucium: aut camisia.

¶ Doctrina prima de plasmate.

Morbus namq̧ plasmatis qualitas est: ꝛ in ipsa fundatur quarta specie scilicet forma vel figura morbus autem in plasmate superficiem importat cum sit lenitas ꝛ asperitas que sunt qualia quedam circa positionez existentia. Ex eo nãq̧ ꝙ partes sic sunt disposite ꝛ vne alterius eminẽtes vel equaliter in planũ iacentes talis in sensum relinquitur dispositio. Morbus vero numeri ꝛ quantitatis vt continue ac positionis est qualitas in quantitate vel positione fundata. Unde Auerrois tertio Collıget. In officialibus mẽbris est morbus in qualitate: ꝛ etiam est in quantitate. Et subdit ꝙ etiam in positione ac colligantia. Numerus eñ quantitas seu positio nõ est morbus: sed mala qualitas in eis fundata: sicut lapis aut vermis ꝑm communem medicorum opinionem morbi nõ extant: sed malitia dispositionis vel habitus ipsorum essentialiter lesiua. Aliqui tamen ꝛ maxime recẽtiores auctores quos nominales vocant lapidem in vesica morbum dicunt substantie: similiter ꝛ vermes in vẽtre. Et sic apud eos duplex est morbus scʒ morbus qualitas ꝛ morbus substãtia. sic̃r ꝛ morb⁹ in numero. qꝛ numer⁹ a reb⁹ nũeratꝭ nõ distiguit̃ sicut nec figura a re figurata. Auerrois

¶ Quid lenitudo. asperitas. raritas et densitas. Doctrina. ii.

Enitudo quoque et asperitas: et raritas et dẽsitas: e quib⁹ rarũ: dẽsum: lene et asperũ designam⁹: quali tatũ quidẽ numero sociãtur: sed habẽt alterã interpretationẽ nimiã cõiũctarũ partiũ videtur ostẽ dere: rarũ cõtra: in quo interuallis freq̃ẽtib⁹ laxior partium videtur esse coniunctio. Quin etiam lene illud proprie videtur ostendere: in qua positio partium ita apte pariliterque digesta est: vt nulla earũ mensure alterius emineret. Cõtra asperũ discrepantia cõiunctarũ partiũ facit. Asperitatem nãque nõ gignit nisi inequalitas partiũ. vt sit longior vna: altera inferior. Ac propterea (vt infit augustinus) hec quidam volũt cathegorie alteri sociare que apud nos iacere: siue vt Augurius quem Augustinus inter doctissimos habet/ voluit/ situs dicitur Claret enĩ vnũquodque earũ partiũ que corpus efficiunt/ positiõe constare. Uerũtamen cũ lene vel asperũ/ vel densum vel rarũ dicimus: qualia demõstramus: eaque oĩa que de his superius explicata sunt: ad interpretationẽ nõ vocabuli sed nature videntur potius pertinere. Qua de causa cogit ratio/ vt hec quoque ĩter qualia numeremus. Ab his igitur quas enumerauim⁹ qualitatibus qualia nominantur: vt lene a lenitate/ a densitare densum/ ceteraque similia. Asperum et lene ꝓpter diuersam partium situationez (vt quibusdam medicis placet) aliqualẽ positionẽ importãt/ qđ alij medici videntur sentire locãtes sub plasmate seu mẽbrorũ figuratione vel forma morbũ in supficie vt leni vel aspera sumẽdo etiã ipaz ꝓut q̃le q̃d extat naturale: non aũt q̃tũ mathematicũ. In sex q̃z pricipijs poretani sumitur augusti⁹ positio ꝓut situs ptiũz et ordo differẽs existit et apparẽs valde vt sessio mõstrat et statio. Et iõ rarũ et dẽsũ asperũ et lene ſm poretanũ nõ videntur positionẽ sic iportare. At q2 positio iuxta Gilbertũ poretatũ sensibilior existit: iõ medici hmõi eũ imitãdo morbũ in positione ordinarũt. differũt tñ ab illo: q2 hi positõe dicũt eẽ situationẽ ptiũ i toto naturalẽ et stabilẽ magis. ille ꝟo nõ solũ nãlẽ verũ et acq̃sitã et celerit mutabilẽ.

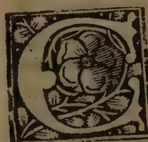
¶ De figura corporis. Doctrina. iij.

Orporis aũt iudicãda est figura cõpõne bona eorũ ad inuicẽ ꝓportõe i q̃titate spissitudis: magnitudis ꝑuitatis cõgrua vt nõ sit q̃dẽ caput grossũ subtile collum: pect⁹ strictũ oĩaque mẽbra abiuicẽ dissona: vt his ꝑuis illa sint magna. vt sit q̃dẽ caput ꝑuũ collũ grossũ pect⁹ ab his diuersuz: aut capite ꝑuo totũ ẽ corp⁹ magnũ et lõgũ: pedes breues aut e contrario. h̃ g̃ oĩa (ĩsit haly) in natura ĩuenire mala visui turpia

Sic ergo mēbra adinuicē collata bone ꝓportionalitatis in magno ꝛ paruo.in macie ꝛ pinguedine ꝛ lōgo ꝛ breui. Si etenim sic mēbra inueneris sanitatis signa ꝛ figure est bone cōpositionis.

¶ De speculatione corporis ex colore doctrina.iiij.

Orporis speculatio cōplexiōis ex colore sumit. si etem̄ nō sit culpa vt croce⁹ q̄ malā significat cōplexionē calidā: ꝛ cholere rubee dn̄ationē.aut malā q̄ in epate est calidā cōplexionē: necnō alb⁹ gipseus malā significās cōplexionē frigidā sꝫ ꝛ epatis frigus ꝛ phlegmatis dn̄ationē. Nec niger aut liuid⁹ plūbi coloris similis q̄ malū sig̃t frigide ꝛ sicce cōplexiōis ꝛ frig⁹ epatice ꝯplexiōis ac siccitatē: imo ꝛ dn̄antē cholerā corpi nigrā ꝛ splenis debilitatē. Sꝫ sit ei⁹ naturalis color pulcher ꝛ decēs.s.vt sit illi pfect⁹ decor ꝓm eū q̄ ipi ꝓpri⁹ ē colorē. Et h̄ si est vt si q̄dē alb⁹ est parū supfundat rubore: si fuscus sit clar⁹ tenuis si niger pfect⁹ ꝛ corruscās: labia ei⁹ ad rubor ē declīua: si h̄mōi color fuerit signum est corporis bonam esse complexionem.

¶ De corporis habitudine doctrina quinta.

Abitudo sit corporis vt sit nō exile multū copiā etem̄ significat caloris ꝛ siccitatꝫ: ꝛ est paratū ethice febris aduētui. Nec (vt inquit haly) pingue multū: qm̄ ꝛ hoc multitudinē frigiditatis significat ꝛ humiditatis ac phlegmatis: nec erit h̄mōi a morte secur⁹ subita: aut morborū aduentu tardorum sanationi vt epilepsia. Emigranea paralisis: apoplexia similesq; his morbi. Haly ab bas theorice p̄rio ca.xxxiiij.

¶ De speculatione supficiei ꝛ cutis. Doctrina sexta.

Peculari quoq; cutē opꝫ ꝛ supficiē cutꝫ.hoc est corpis manifestū. Oportet ergo illa intueri loco claro ne forte sit i ea morphea alba aut lepra aut sarpedo petigo ve. Diligētiusq; inq̃rat ne forte in aliquo sit mēbrorū corpis q̄si cocture signū: aut tincture: aut q̄ fiūt in corporib⁹ figure: fiūt em̄ aliq̄n hec lepre cā ne appareat. Si ergo hoc in corpe videris faciem ꝛ genas diligentius consule: ꝛ siquidem inesse videris albedinē lepre signū tibi erit. Sed si vt inq̃t haly locū videris aliquē i colore a reliquo immutatū corpe exq̃re ne forte lepre cā cū sit aliq̄n a tinctura corpus coloratū lauabis ergo illud cū aqua ꝛ parū aceti diligenterq; frica ꝛ cum pāno exterge aspero. Si etenim lepra est apparebit. Et intuere si vlcerum sint in corpore alique macule ꝛ quere vtrum canis illum momorderit quouis tempore ꝛ si contigisse dixerit securus omnino non fiat quin rabidus canis fuerit: eoq; vsq; eiusmodi iudicatur hominum vt Haly vbi supra.

aquam timeat. At vero si corporis superficies omnino munda et his sana fuerit accidentibus iam tunc ad caput convertere.

De speculatione capitis. Doctrina. vij.

Intuere itaq; post hominu capillos ne forte lenes sint et perrari eorumq; productio ab inuicem seiuncta et remota. hec etem corruptione cutis capitis significat et male coplexionis cerebri. Sed ne forte debiles et multu cadetes. hec etem siccitate cerebri designat et cutis capitis extenuatione. Caueas quoq; ne alopicia patiat aut tyria. hec etem oia pessimos portendut in cerebro humores quib9 capilli corrupunt. Si aut his salui sunt capilli in comodis signu tibi sunt cerebri bona esse coplexione. Dehinc aut ipsius capitis cute pspice ne forte sint in ea furfures aut sahafa aut pustule aut vulnerum macule profunde. hec etem significat hos a craneo cecidisse et hoc malu. No etem securus qs est quin ictus superueniat loco huic alicuius a cute rei et pueniens ad cerebrum illud vulneret aut aliqd graue qd infigat et pditione faciat. Speculare quoq; cranei figura: ne sit oblonga tenuis in medio. hoc est em malu dupliciter qm et ad hmoi hominez epilepsia festinat et turpe est visu. Aspice quoq; ne forte amplius iusto magni appareat oculi aut psundati aut alter altero minor. hec etem ta etsi no obsint visui macula tn est et turpe videnti. Et intuere ne forte acciderit illis glaucoma quu prius no fuerit: hoc etem malu aq in oculu descesum significas. Dehinc et oculi pupilla cosidera ne forte sit in ea amplitudo malu em est visus significas effusione et ad eius amissione perduces. scrutare quoq; eius visum cuiusmodi sit in vltimo et in debilitate vt intueat corpora scz variaru figuraru de longe et de ppe. Qd si no optime viderit nec in longinquu eius bn extedit visus aut ecotrario malu est. incomoditatem etem q cerebro accidit significat et spiritui videti. Albu quoq; oculoru cosule ne forte turbatu sit: inutile etenim visui. Qd si cum hoc quoq; oculi rotundi sint queadmodu leonis faciesq; leonis faciesq; eius nodosa elephatia significat. Respice quoq; ad ea oculoru parte q naso continuatur ne forte ab eo humiditas defluat. Qd si videris eande oculi parte exprime: et si videris ea humiditate egredi significat fistula. Si pro hac in parte carne videris superflua: q tanq; ad pupilla dirigat vngula est. Qd si in oculis venas videris rubeas et hoc malu significat et em herisipila. Dehinc etia auditu inuestiga post hec aut et nasum aspice. Dehinc lingua scrutare visu et loqre

ei vt respõdeat ⁊ scrutare vocẽ. Intuere etiã dẽtes inuestiga gin giuas eius ⁊ palatũ. Dehinc cõsule vuã ne forte multũ ceciderit. Inuestiga etiã gulã exterius sic quoq; eas q̃ sub alis sunt glandulas cõsule. Et que in auribus. sed ⁊ pectus diligenter intuere ne forte sit contortũ. Dehinc etiã manus inspicias. Et intuere ne forte cubiti sit aliqua inequalitas. Uiscera etiã inuestiga: ⁊ inq̄re pariter cum his renũ qualitatẽ ac vesice. Nec vero virge qualitatẽ rimari pretereas. Dehinc etiã ani statum intuere ne forte sint emorroides. post hoc ad pedes animũ inclina. Genu quoq; inspice Dehinc etiam crura ne forte sint arcuata. sed ⁊ vẽtres intuere crurũ. Si enim omnia que diximus tibi diligenter perscrutatus fueris. Et oia que dicta sunt ab haly abbate capite. xxiiij. primi theorice ad quẽ lectorem mittimus obseruaueris accidẽtia: corpusq; ab eis omnino sanum inueneris ⁊ omnibus nudũ infirmitatibus in vltimo sanitatis est ⁊ salutis a passionibus: mundum maculis ⁊ vitijs. si sit autem res ecõtrario aut lãguidũ erit illud corpus aut nec sanum nec egrotum.

¶ Liber quintus de sex vltimis predicamentis.

¶ Tractatus primus de actione ⁊ passione.

¶ De facere ⁊ pati qd augustin⁹ senserit. Cap. primũ.

Icta sunt autẽ oia que ad quattuor cathegorias maximas atq; difficiles pertinebãt. Nunc ordo cõmonet vt post qualitatem de facere et pati ẜm traductionẽ diui Augustini caput habeatur. Que duo videntur ex qualitatis fonte descendere: id nãq; qd calidũ facit: calidũ sit necesse est. Calidum vo quale esse cognoscimus. Similiter qd calidũ fit: passionẽ sui accipit qualitatem. Et qui docet: cum docet doctor est: ⁊ discipulũ facit: vterq; autẽ siue doctor siue discipulus qualis est: ⁊ cetera his similia cõsiderata demonstrant: recte has duas cathegorias preposita qualitate tractari: hec duo autem facere ⁊ pati multi dixerunt: nõ posse nisi his que fuerint contraria peruenire. Id enim qd dulce est: dulce non facit: nisi id qd dulce non fuerit. Naz si id qd patitur dulce: sue

Augustinus i suis cathegorijs.

rit: per naturam sui: alterius dulcedinē quo recipiat nō habebit. Necesse est ergo dulce nō esse id qđ patiť: vt dulcedinem recipiat alienā. Ac ꝓpterea cum qđ facit dulce est: ⁊ qđ patiť dulce nō est: necessario dicūtur videri cōtraria. Nōnulli diuersa senserūt: asserentes non posse nisi in similibus inueniri: et sub eodem genere cōstitutis. Nec posse aliquid pati vel facere: nisi simile faciat: aut a simili patiatur. Dulce enim ⁊ amarū: calidū ⁊ frigidū licet cōtraria videātur: tamē cū sub eodē sensu fuerint: similia esse confirmāt. Deniqꝫ ab alienis penitusqꝫ discretis patiēdi faciēdive rationēve dicunt non posse cōsistere. Ut verbi gratia: qd enim faciet numerus in amaro vel quid albedo pati possit a numero. Sed hec sit cōflictio ceterorum. Nobis aūt regula illa augustini sufficiat: vt sciamꝰ facere ⁊ pati genere esse cōiuncta: qualitate discreta. Etenim calidū qđ frigido p̄stat calorē sui: sub eodē genere est quo est frigidū: sed discrepat qualitate ꝙ calet. Et doctus cū docet indoctū: sub eodē genere est; sed qualitate discerniť. Claret ergo facere ⁊ pati genere esse similia: cōtraria qualitate. Sed hec duo: adeo vidētur qualitati nō modo ordine: sed etiā ratione cōiūgi: vt eadē recipiāt que recipere diximus qualitatē. Nāqꝫ ⁊ cōtrarietatē non respuūt: quā q̄litas recipit: ⁊ magis ⁊ minus admittūt: quorū qualitatū tn̄ diximus receptricē.

Quid vere actio ⁊ passio. Caput. ij.

Actio est terminus formaliter: principaliter ⁊ vltimate: per modū actionis significās vel Actio est: secūdum quā in id qđ subijcitur agere dicuntur id est actio logicalis. Est vocabulum vel dictio: ꝺm quā: in id qđ subijcitur agere dicūtur id est secundū cuius significationē formalem: aliquid agere vel agens dicitur: in aliquod subiectū siue in materiā subiectam. Et sic mutať prima ꝑsona pluralis numeri: in tertiā ꝑsonā

singularis numeri: eodem modo quéadmodũ in descriptiõe qualitatis. Et si omittatꝛ hec clausula in id qđ subijcitur. descriptio omni actioni logicali cõueniet. q̃ alias dũtaxat actioni logicali naturali: cõuenire cõperitur. Exemplũ de actione vt sectio est actio secũdũ quã agit secãs. ¶Passio vͦo sic describitur. ¶Passio est effectus illatioqꝫ agentis. Et hec diffinitio sumpta est ex suorũ vocabulorũ connotatione ꝛ significatiõe propria. quã hoc nomẽ passio generalissima ratione siue conceptu generalissimo importat. vt etiã ex tertio physicorũ ꝓm mentẽ Aristotelis colligitur. Et hec diffinitio sic intelligi debet. passio logicalis id est vocabulũ predicamenti passionis: est effectus id est significat effectum: illatioqꝫ id est significat rem ꝓductã agentis id est ab agẽte. Nos autẽ non sentimus cũ his qui sic passionẽ diffiniũt. Passio est effectus illatioqꝫ actionis: nisi acceperint hoc abstractũ scꝫ actionis ꝓ cõcreto scꝫ agẽtis ꝛ tũc melius ꝛ clarius diceretꝛ agẽtis quã actionis.

¶De speciebus actionis ꝛ passionis. Caput. iij.

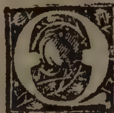
Species p̃dicamenti actionis sic circũloqui possunt. Actio simpliciter ꝛ actio ꝓm qd. Actio simpliciter: dicatꝛ actio ad substantiã: vt generatio: corruptio. In actiua significatiõe ꝓprie accepte Actio ꝓm qd: intelligatꝛ ea q̃ est ad accidens: vt alteratio: augmẽtatio: diminutio: intẽsio: remissio. Differũt aũt intẽsio ꝛ remissio: ab alteratione tãq̃ species a suo genere Et hoc dico saltẽ species accidẽtales. Nã alteratio est vocabulũ actiõis vel passionis. Intẽsio vͦo ꝛ remisso: videntꝛ esse vocabula relatiua. Spẽs vͦo immediate p̃dicamẽti passiõis. sunt passio simpl'r ꝛ passio ꝓm qd. Vñ passio simpl'r est effectus agẽtis simpl'r: vt generatũ corruptũ. Sꝫ passio ꝓm qd est effectus agẽtis ꝓm quid vt alteratũ: intensum: remissum: auctum: diminutum. Et ita subdiuiditur passio ꝓm quid in Species passionis

passionē ad qualitatē ⁊ in passionē ad quantitatē. Ad dictū illud diui Augustini qn̄ dicit qđ calidū facit: calidum sit necesse est. subaudi ad minus in virtute effectiua ꝓpter solem ⁊ corpora celestia q̄ quāuis formaliter nō sint calida: sunt tn̄ in virtute effectiua calida ⁊ calefactiua. Maxime ꝓpriū est agētis ex se inferre passionē. Et ꝓpriū est passiōis inferri ab agēte. passio aūt in patiēte subiectat̄. ⁊ nō in agente. Arguendo ab oratione actiua: ad oratiōnē passiuā: obseruatis conditionibus: ad hoc requisitis valet cōsequētia ⁊ ecōtra vt bene sequit̄. Simphorianus amat deū: ergo deus amat̄ a Simphoriano ⁊ ecōuerso. Deus amat̄ a Simphoriano: ergo Simphorianus amat deū ⁊ sic de alijs. in tali cōsequentia mutat̄ rectus in obliquū: ⁊ obliquus in rectū. qđ dum debito modo fiat: cōsequētia erit necessaria. Dū aūt nō debito modo fiat: iuxta grāmaticorū institutionē causabit̄ ꝯn̄a nō necessaria: sȝ sophistica. vt ego amo odientē me: ergo ab odiente me amor ego. deberet em̄ potius sic inferre: ego amo odiētem me. ergo odiens me amatur a me ⁊ tunc valeret.

¶ Arbor predicamenti actionis.

¶ Actio duplex.

Simpliciter	Secundum quid
Generatio ⁊ corruptio in actiua significatōe ⁊ ꝓprie.	Alteratio: augmentatio diminutio: intēsio: remissio.

Quesitiuū actionis cicūloquimus per hoc scȝ qđ agit querēs actionē aliquā de prima substantia. Ex quo facile patet illi⁹ predicamēti modus predicandi. qui est predicari de prima substantia: in

eo qd qd agit. Quesitiuū v° passionis est qd patit̄: querens de prima substātia. Et modus predicādi est predicari de prima substātia: in eo qd qd patit̄ vt querēdo qd patitur petrus respōdet̄: instituit̄: nocet̄: percutit̄: agitat̄: videt: lassatur: audit: odorat intelligit. Immo etiā v̄ba p̄sonalia passiua sunt in hoc predicamēto passionis: siue fuerint generis passiui: siue neutri: siue deponentis: aut alterius generis. In actione queritur qd agit petrus: respōdet̄. Currit: stat: scribit: sedet: comedit ꝛc. Unde q̄uis contretum ꝛ suum abstractum: non sunt sinonima simpliciter ꝛ in toto: quia concretuꝫ supponit pro substracto connotatiue ꝛ abstractum suum pro eius connotato connotatiue. Dicuntur tamen formaliter sinonima: quia in formali aut formaliori significationē cōueniunt: tāq̄ in vno propter qd etiam constituunt vnum predicamentum non obstante duplicitate suorū generalissimorū. Predicamenta eñ discernuntur per formales rationes significandi: que vna est ꝛ eadē in concreto ꝛ suo abstracto. Item in actione sunt omnia nomina officiorū: ꝛ dignitatum: q꞉ connotant quandam actionem vt Papa: episcopus: cardinalis: cesar: dux: rex: pincerna: decanus: procurator: iudex: aduocatus ꝛc. Important eñ regimen imperium vel ordinationē que actiua sunt nam regere imperare vel ordinare est agere. Actioni vt quibusdā placet sex partes subijciuntur: generare: corrumpere: augere: diminuere: alterare: loco mouere.

¶ Doctrina prima de vi generatiua.

Generatiua virtus: pars illius est. que non obedit rationi. In somnijs eñ inuoluntarie semen emittimus. verum ꝛ cōmixtionis concupiscentia naturalis est. nolentes eñ in eam mouemur. Operatio autem eius spontanea est in nobis: animalis existens si quidem per organorum motum perficit̄. Et abstinere continereq̄ꝫ impetum hunc: in nostra situm est potestate. Organa vero seminaria virtutis sunt: primū quidem: vene

et arterie. In his eñi germinabile hũidũ trãsmutato sanguine: primũ generatur: sicut in vberib⁹ lac. horũ aũt nutrimẽtũ vasoꝝ: est humor hic. Eteñi in principio ex spmate generationẽ hñt. Si qdem cũ arterie ꝛ vene ad sanguinẽ ad germinabile hũidũ vt nutriatur: emittũt: qd supabũdat ab alimẽto eoꝝ: germẽ fit. Ascẽdit eñi primo p multã circuitionẽ ad caput: rursusqꝫ p duas venas ꝛ totidẽ arterias a capite descẽdit. Vñ si qs venas absciderit q sunt iuxta aures: in foecundũ aial reddit. Similr aũt venas q sunt circa co racidas venas incidẽs: aial facit sterilescere. porro Aristoteles ꝛ Democrit⁹ nil volũt mulieris semẽ ad pueroꝝ generationẽ ꝯferre: qd eñi a mulieribus emittitur particularẽ sudorẽ esse magis qꝫ germẽ cẽsent. Galen⁹ ꝟo spma qdẽ emittere mulieres ait: ꝛ mixtionẽ vtroꝝqꝫ: foetũ ꝯstituere: nõ tñ perfectũ germẽ esse: veluti qd est viri: sꝫ indigestũ adhuc ꝛ humidi⁹. Tale aũt existẽs mulieris germẽ: virilis germinis fit alimẽtũ. Ex ipso deniqꝫ particula quedã mẽbrane foetũ ꝯtinẽtis (ꝛ supfluũ matricis) ꝯflatur: atqꝫ mẽbrana illa receptaculũ existẽs supfluitatũ foet⁹. Ceterũ ꝫm gen⁹ vniuscuiusqꝫ aialis: tũc marẽ femina recipit: cũ ꝯcipe põt. Que g semp ꝯcipe queũt: semp cõmixtionẽ recipiũt: vt gallinę: colũbe: et hõ: qꝫuis quedã post ꝯceptionẽ cõmixtionẽ refũgiũt. Galline aũtẽ qm p singulos fere dies ꝯcipiũt: recipiũt cõmixtionẽ. Mulieres aũt vt in aliis suis opationib⁹ liberũ arbitriũ habent: ita ꝛ in cõgressiõe: q est post ꝯceptionẽ. Alia eñi aialia (vt inqt diu⁹ Gregori⁹ nicenus) nõ a seipsis sed natura reguntur: ꝛ mẽsuras tẽpusqꝫ diffinitum suscipiunt.

Aristoteles. Democritus. Galenus

¶ Quid generatio quidve corruptio Doctrina. ij.

Generationẽ mutationẽ a nõ esse adesse: ꝛ corruptionẽ ab esse ad nõ esse phi diffiniũt. nõ tñ intelligẽdũ ẽ vel gñationẽ a simpliciter nõ esse incipi: vel etiã corruptionẽ ad purũ nihil terminari. quoꝝ primũ creationi: ꝫm aũt annichilatiõi deputatũ est. Generatio ꝟo est duplex vna est gñatio simplr: altera ꝫm qd. prima est gñatio subẽ ꝛ p hanc nẽpe aliqd vel simplr esse incipit qd prius non erat: vel qꝛ p eã forma subalis acqrit. a q res simplr ꝛ sine addito denoiatur: vt cũ ex aere generatur ignis. Gñatio ꝫm qd est gñatio accidẽtis qd subiecto in quo gñatur dat esse: nõ qdẽ simplr sꝫ tale et ipaꝫ cũ addito denoiat vt calor via alteratiõis in aquã introductus dat aque nõ esse aqueũ sed calidũ: nec dr aqua genita simpliciter sed aqua calefacta: accidẽs aũt qd hac generatione pro-

ducitur esse simpl'r accipit: q2 qd nō erat generat. hz eni esse distictum ab esse sui subiecti: sed via nature extra ipm nec cōsistit nec generat: ideo nō esse sed inesse dr. per oppositū de corruptiōe fm qd sentiēdū est: sed corruptio simpl'r est p quā tale esse vel forma substātialis deꝑdit: vt cū ignis in aerē corrūpit. Aristoteles aūt gñationē sic diffinit. Generatio est mutatio hui⁹ toti⁹ in hoc totū nullo sensibili manēte eodē vt subiecto vt cū ex aere fit ignis: tot⁹ aer in totū ignē trāsmutat accipiēdo totū cathegorematice: non aūt sincathegorematice nō eī q̄libz ps aer̄ i q̄libz ptē ignis cōuertit. manet eādē eadē materia pria q̄ pri⁹ erat sub forma aeris nūc sub forma ignis: sz h sensibil' nō est: vt altera descriptōis pticula explicat. Cū igr̄ materia via nature sine formis eē nō possit: necesse est vt corruptionē vnius generatio alterius subsequat.

¶ Quomodo augmētatio ꝛ diminutio differunt a rarefactione ꝛ condensatione doctrina. iij.

TRifarie partit mutatio ab Aristotele qnto physicorum. Quedam nāqꝫ est de non subiecto in subiectum ꝛ generatio dicitur. Altera de subiecto in non subiectum opposita priori ꝛ corruptio appellatur. Tertia vero de subiecto in subiectum. ꝛ motus proprie cēsetur. Subiectum hic dicitur quod est affirmatione monstratum. Affirmatione autem monstratum est quod est affirmatione designatum: quādo scilicet nomine affirmationis sumpto sine negatione infinitante preposita: compositum: totāqꝫ rem naturalem explicamus: ꝛ terminuz motus aut a quo aut ad quem: vt ex calido fit frigidum: ex igne fit aqua. Rursus autem motum quem in quantitate: qualitate ꝛ vbi repertum asserit Aristoteles explicat vnde eum qui est de quantitate minore ad maiorem augmentationem. Oppositum autem diminutionem. vocat quod quidem ita accipiendum est: vt in augmentatione cum quantitate etiam materiam addi: ꝛ in diminutione cum quantitate materiam diminui intelligamus. Per hoc enim a rarefactione ꝛ condensatione differre dignoscuntur: in q̄bus nec quantitas nec materia additur aut demitur: sed eadem quātitas in rarefactiōe magis extendit ꝛ extēsa per ꝯdensationē cōprimit. sic rarefactio est mutatio a seipso minus extenso ad seipsum magis extensum. Et condensatio est mutatio a seipso magis extenso ad seipsum minus extensum. Amplius motum qui est in qualitate: alterationem: ipsum vero qui in vbi est

loci mutationē dicere cōsueuim⁹. Nā latio pprie est mot⁹ localis eoꝝ que cū mouent nō pñt seipsa citra terminū sistere: cuiusmodi sunt corpa inaīata: vt terra/lapis. Aialia aūt q̄ cū mouent seipsa citra terminū sistere possunt: per se moueri dicuntur.

De alteratione Doctrina quarta.

Motus ad qualitatē: alteratio vocat/ q̄ quinto physicorum cōmune nomē dicit. Nam antiqui eo generaliter vtebātur: ⁊ oēm motū vocabāt alterationē: q̄ oīs motus alterū esse faciat id qd̄ pri⁹ erat. Aristoteles ⁊ Galen⁹ eo noīe specialiter vtunt pro mutatione que fit ſm qualitatē: nō quidē essentialem quomodo differentie substantiales dici solēt qualitates sed accidentalē ⁊ sumēdo qualitatē potissimū p passiōe aut passibili q̄litate: ſm illas eñ potiusq̄ alias qualitates fit alteratio. Una eñ est species virtutis nutritiue ī aīali que alteratiua a medicis dr. Sunt aūt nutritiue ꝟtutes q̄ttuor. Attractiua. Retētiua: Alteratiua: ⁊ expulsiua. Una queq̄ eñ particulariter in aīali: ad seipsā suapte natura sibi familiare attrahit: ⁊ detinet: ⁊ detinēdo in seipsam transmutat: ⁊ deinde qd̄ superfluū est: expellit. Et he virtutes per singulas corporis particulas escam disponūt: vnde fit augmētatio in lōgitudinē: latitudinē ⁊ pfunditatē. Euacuātur autem superflua: per vētrē: vrinā: vomitū: ex sputiōne: respiratiōne ⁊ inuisibiles poros. Atq̄ euacuatiōes alique manifeste sunt: vt p aures auriū caries: p oculos lachryme ⁊ lippitudo: per respirationē ꝟo fuliginosus cordis calor. Inuisibiles aūt porosvocāt: totius corpis trāsportatiōnē: per quā ex pfundo ⁊ cōtractiōe arteriarū plurimi vapores p cutis raritatē exeūt. Ceteꝝ organa nutritiue virtutis sunt: os: stomachus: vēter. Epar: vene oēs: intestina: cholera vtraq̄ ⁊ renes. Os eniꝫ prio cibū vētri pparat: in tenuisculas partes euꝫ p dētes ⁊ linguā deducēs. Maximo quoq̄ lingua vsui est: masticatiōe cibū cogēs: ⁊ dētib⁹ submittēs: quēadmodū molētes per manū frumēta mole subdūt. Per similitudinem enim lingua masticatiōis est manus. Ita ꝟo digestus cibus in ventrē demittit per stomachū. Stomachus eniꝫ nō solum sensoriū est indigētie: sed ⁊ via cibarioꝝ: naꝫ in absorbitiōe recurrit: ⁊ attrahit cibū: ⁊ in vētrē mittit. Uēter aūt suscipiēs: suaue et nutritiuū a lapideo ligneoq̄ ⁊ nō nutritiuo sepat: ⁊ suaue quideꝫ in hūores trāsmutās: ad epar pvenas mittit: attrahētes id ab eo ⁊ in epar effundētes. Nā vene epatis: radicib⁹ assimilant: a vētre

Aristote,

Galenus

cibū attrahētes: vt a terra plātarꝫ radices attrahūt. Terre enim assimilatur vēter: que plantis cibū tribuit: radicib⁹ autē vene que ad radices: sima id est cōcauitates epatis reddūt: succuꝫ a vētre ꝛ intestinis p mesereuꝫ. Sed epar ipꝫ stipiti: ramis autē: ꝛ fructu lis vene assimilantur: que a cōcauo succidunt: q̄ germinascit a carnis gibbosis. Siquidem epar suscipiēs a vētre succū: cōcoquit ꝛ sibi eū assimilat: sanguini autē similimā carnē habēs: cōuenienter in sanguinē trāsmutat succum. Porro sanguis per splenē ꝛ vesicam cholere susceptricē: ꝛ renes purgatur. Splen etenim: qđ velut fex ibi est attrahit: ꝛ cibū sibi familiarē facit. Choleram vero suscipit vesica: ꝛ acre qđ in succis ex cibo remāsit: ad se trahit. Renes autem qđ serosuꝫ est: cuꝫ reliquo acri sibi vēdicāt: vt purus deinde ꝛ suauior factus sanguis in alimentū distribuatur: reliquis omnibus corpis particulis: per disseminatas in eas venas. Et ita vnaqueqꝫ particula sanguinē attrahēs: ꝛ retinēs: ꝛ in suā ppriā naturā transmutās: superfluū ad vicinas particulas mittit: optimum illis futurū alimentū. Atqꝫ hoc modo ex sanguine oēs particule nutriuntur: augentur: ꝛ permanēt: tribuēte illū epate. Dicitur autem vt Nicenus Gregorius scribit hec pars irrationalis: non persuasibilis a rōne: ꝙ nō iuxta sententiā nostrā: neqꝫ ſm electionē: ſꝫ naturaliter propriū opus perficiat. Eius autē que nō a ratione persuadetur vires sunt: nutritiua: generatiua: ꝛ pulsatilis. Pulsatilis vero motus noīatur ꝛ vitalis virtus: habet hic cor: ꝛ principiū: ꝛ maxime sinistrū eius ventriculū. Atqꝫ innatū ꝛ vitalē calorē per arterias: omni particule corpis dispartit: sicut ꝛ epar per venas cibū. Calefacto deniqꝫ p̄ter naturā corde cōfestim ꝛ totuꝫ aīal p̄ter naturā calefit ꝛ febrit: ꝛ infrigidato similiter infrigidatur. Uitalis eñ spirit⁹ ab h⁹ p arterias in totū corp⁹ dispergit. Diu⁹ gregori⁹ frater basilij magni.

¶ Tractatus secundus libri quinti de predicamento iacere siue situ aut positione.

¶ Quid situs siue positio. Caput primum.

Situs est ordinatio partiū in toto ꝛ ī loco vt sedet: iacet: stat: que diffinitio sic est intelligēda. Situs est ordinatio partiū: id est ipsemet partes ordinate: in toto ꝛ ī loco: vero aut saltē imaginario. Correlarie sequitur ꝙ illa cōstructio transitiua: scilicet ordinatio

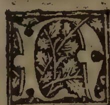
partium: accipiéda sit intrásitiue. Ne quis opinet: ꝙ ille respectus: per situm importatus: ⁊ in hac diffinitióe expressus: significet quid realiter diuersum. a partibus ordinatis in toto ⁊ in loco. Ut quidá dicere contédút. hec cathegoria vt inqt diuus Augustinus in adaliquid relatis: iaꝫ videt esse tractata. Siquidé qð iacet: positú iacet. positú vero positionis est: et positio positi. De ratione situs est: significare ordinationem partiú alicuius inter se: ⁊ ad totú ⁊ ad locú: nó aút necessario vt quidá volút: ad locú verꝫ. qꝛ dꝛ quandoqꝫ res situari ſm imaginationé: non in loco vero. vt qui imaginatur sedere vel iacere aut stare in vacuo. talis erit nó verꝰ locus: sed imaginarius tm̄. Genus generalissimú huiꝰ predicaméti est duplex quéadmodú ⁊ aliorꝫ ꝑdicamentorꝫ cónotatiuoruꝫ. Nam terminorum cócretoruꝫ genus est situatus: vl' situs cócretiue sumptus: sub quo cótinemus hmói concreta vocabula: scilꝫ sedere: stare: iacere: sedens: stans: iacens. Sed terminorú abstractorum generalissimum est situatio vel situs abstractiue sumptus: aut aliud consimile. Et sub tali ordinamus hmói vocabula scꝫ sessio: statio ⁊ similia huius ꝑdicaméti spés nó habemus nominatas sꝫ possumus imponere. A. ⁊. B. vt videlicet. A. significet ré ꝑtialem: cónotádo ordinationé ꝑtiuꝫ ad totú ⁊ ad locú. Et sic sub illa specie. A. ordinabunt h̄ et cósimilia vocabula scilicet manus: caput: pes: statua: paries: trabs: gradus: barba: digitus ⁊c. Sed. B. significet rem totalé partiú eiꝰ ordinationé cónotádo í toto ⁊ í loco. Et si sub. B. sunt cósilia vocabula. scꝫ sedere: stare: iacere: vel vt alijs potiꝰ placet: stás: sedés: iacés: pédés: accúbere. vl' accubitꝰ.

¶ Quá cóueniétiá habét íter se situs ⁊ vbi. Cap. ij.

Ermini ꝑdicamentorú situs ⁊ vbi: hác inter se cóuenientiá habét ꝙ tam isti ꝙ̄ illi: locú important. Sꝫ differút in hoc ꝙ termini huius ꝑdicamenti situs: cónotát determinatá habitudi-

nem partiũ alicuius totius: ad totũ ⁊ ad locũ: ⁊ nõ connotãt ꝓpinquitatẽ vł distãtiã vni⁹ loci ad aliũ: vt sedẽs: stãs: iacẽs. Sꝫ termini de p̄dicamẽto vbi significãt rẽ distantẽ: vel indistatem: a loco ꝓpinquo vel remoto. Sed nõ importãt illã determinatam partiuꝫ habitudinẽ alicuius toti⁹: quã aut qualem importãt termini predicamẽti situs. Exẽplũ vt in celo. in inferis. in collegio. in stuba: in domo ⁊c.

Doctrina vnica.

Nosce positionẽ sumi mł'tipliciter vno modo prout differẽtia quãtitatis cõtinue. Nam quãtitas alia cõstat in partibus habẽtibus positionẽ. Altera ꝟo minime. hec quidẽ discreta p̄ia ꝟo cõtinua. Cõtinue quidem partes habẽt positionẽ: nõ aũt discrete: que siquidem positio est partium ad aliquẽ cõmuneꝫ terminũ ordinatio. Accipitur ⁊ positio prout est vnum decẽ predicamentoꝝ vt est ordinatio partiuꝫ in toto ⁊ in loco ⁊ hic modus ⁊ nõ primus amplius cõuenit cum positione quã sentit medicus fore naturã quartam cõpositionis seu cõequalitatis saltẽ ꝓut sitũ siue locũ importat. Dicit enim locum ⁊ societatem vel cõitatem seu colligantiaꝫ vt vult Galenus .j. de morbo s̄m quem modũ Auerrois .iij. Colliget ea dicit̃ predicamentũ habit⁹ ingredi. Apud tñ medicũ considerationem nõ adeo exquirentẽ perspicaceꝫ sufficit hos duos modos in positione locare cum vtrobiq̃ quidam situs attẽdatur ⁊ partiuꝫ ⁊ ordo quis inter ipsas copulationis introducat̃. Sic igit̃ in cõpositiõe firmatur morbus dispositio existẽs seu habitus qui in tribus locatur generibus qualitate: quãtitate ⁊ positione. Apparet ergo quomodo morbus in positiõe fundatur. Sed hic videtur diuersitas apud aliquos medicos ex p̄dicamentis ⁊ sex principijs cõsurgere. In predicamentis enim dictũ est: durũ ⁊ molle: asperũ ⁊ lene: ⁊ similia aliena putari diuisiõe que circa qualitatẽ: quãdam eñ positionẽ vident̃ quodãmodo partiũ vtraq̃ monstrare ex sex principijs ꝟo inductũ est nõ esse positiões sed qualia circa situm essentia. Dicit eñ Petrus Paduanẽsis in suo. Cõsiliatore differentia .lxxiiij. q̃ sunt aliqualiter media in vtroq̃ p̄dicamẽto existẽtia. q̃ꝺ vtriq̃ denotãt s̄mones diligẽter examiati. Non eñ inquit positũ est p̄io simpl'r positões esse ſꝫ dcm̃ putari: ac quan-

dam videntur positionem quoddammodo monstrare. Similiter non est scriptum quod absolute sint qualitates: sed qualia et circa situm existentia: sed enim quod aliquam passionem inferunt in sensu qua dicimur quales dici possunt qualia: prout vero partes rei superficiales sic aut aliter situantur: positiones habent importare. non enim inconveniens est unum quod secundum diversas rationes in variis cathegoriis numerare. Boetius in predicamentis inquit pater enim et substantiam importat ac relationem. unde in predicamentis videtur sumi positio communiter pro quacumque situatione partium et figuratione: ita quod asperum et leve propter diversam partium situationem aliqualem positionem importent: quod medici videntur sentire locantes sub plasmate seu membrorum figuratione vel forma morbum in superficie ut lenis: vel aspera sumendo etiam ipsam prout quale quod extat naturale: non autem quantum mathematicum. In sex quoque principiis ut idem conciliator scribit sumitur angustius positio prout situs partium et ordo differens existit et apparens valde ut sessio monstratur et statio. Et ideo rarum et densum asperum et lene non videntur positionem sic importare. At quia positio iuxta eundem sensibilior existit. ideo medici huiusmodi ea imitando morbum in positione ordinarunt. differunt tamen ab illis: quia hi positione dicunt esse situationem partium in toto naturalem et stabilem magis. illi vero non solum naturalem verum et acquisitam: et celeriter mutabilem.

Tractatus tertius libri quinti de predicamento ubi.

Quid ubi. Caput primum.

Ubi abstractive: est locus distans vel indistans a presenti loco: vero vel imaginario: in quo aliquid est. vel a quo aliquid distat. Ubi vero concretive: est res in loco. vero vel imaginario: vel res a loco distans: ut in domo et in celo: extra celum: in vacuo extra vacuum et similia. Modus significandi huius predicamenti ubi. Est significare formaliter principaliter: et ultimate. locum verum vel imaginarium: in quo aliquid est vel a quo aliquid distat. Et huius generalissimi species immediate: non habent nomina instituta. nisi fortassis diceremus esse hic et alibi: et prima species scilicet hic comprehendit terminos: res esse in loco significantes vel concretive vel

abstractiue per modum indistantie significãtes a presenti lo
co vero vel imaginario vt sunt illi termini scz in domo:in ec
clesia:in templo:in vacuo:in celo. Secũda species scilicet ali
bi continet ordinationem terminorum significantium distã-
tiam localem a presenti loco vero vel imaginario. Et illa spe
cies secunda subdiuiditur in duas species inferiores. quarũ
prima sibi subordinat terminos significantes distantiam lo-
calem propinquam ab aliquo loco vt circa forum: prope fo-
rum:ante edes. Secunda vero subordinat sibi terminos si-
gnificantes distantiam longinquam ab aliquo loco: vt per
vnum miliare:per duo miliaria:per tria miliaria extra pro-
uinciam:extra celum ꝛ sic de similibus. Correlarie sequitur
ꝙ rectus ꝛ obliquus suus non semper in eodem predicamen
to reponi aut ordinari possunt nisi retinuerint eundem mo-
dum significandi formalem eiusdem predicamenti. Nam do
mus est in quarta specie qualitatis sed in domo:quia forma-
lem modum significandi sui recti mutauit in modum signi-
ficandi predicamenti vbi: ideo ordinabitur ad predicamen-
tum vbi et non qualitatis. Quesitiuum huius predicamen-
ti secũdum aliquos est hoc signum vbi: sumptum sincathe-
gorematice ꝛ generaliter peritiores habentes vocabulorum
diffinitiones quattuor specialia quesitiua huius predicamẽ-
ti attendere habẽt scilicet quo:qua:vbi ꝛ vnde. Et ad defen
dendam veritatis viam modo reseratam notatu dignum est
ꝙ ex iam dictis patet manifeste. hanc diffinitionem vbi non
persistere:a quibusdam taliter assignatam scz vbi est circun-
scriptio corporis loci circumscriptione procedens. Sonat etiã
ad hoc ꝙ diuerse sint circumscriptiones:ipsius loci et ipsius
vbi:realiter differentes:tanꝙ̃ causa ꝛ causatum ad opinionẽ
videlicet eoꝝ:qui significatum relationis contendunt esse rea
liter diuersum: a suo fundamento contra Aristotelem quinto
phisicorum ꝛ contra auctores alios:ꝛ contra rectam rationẽ
necnon ꝛ argumentationes verissimas oppositũ cõcludẽtes.

¶ De vbi ſm Auguſtinū. Cap. ij.

Bi ꝛ qñ vident locus eſſe ꝛ tps cū nō ſint ſꝫ ſunt in loco ꝛ tēpore vt auguſtino placet: vt rome in ſenatu ante horā tertiam poſt mēſem martiū. hec vt diximus in loco ſunt ꝛ in tēpore: nō loc⁹ ꝛ tēpus. Deniqꝫ vt claras ꝛ nullius tractat⁹ indigas has cathegorias Ariſtoteles quoqꝫ trāſgreſſus eſt. De tēpore enim ꝛ loco inter ſummos philoſophos vetus ꝛ magna queſtio eſt: q buſdā volētib⁹ hec corpa eſſe: alijs vo ſine corporib⁹ eſtimari.

¶ Tractatus quartus de predicamēto quādo.

¶ Quid quando. Caput primū.

Uādo abſtractiue: eſt tps verū vel imaginariū. in quo aliqd eſt: vel a quo aliqd diſtat. Sꝫ qñ cōcretiue: eſt ens in vero vel imaginario tpe: vel a tpe diſtans: vt hodie: cras: in die: in mēſe: ante annuꝫ poſt biennium: ante ſecula: poſt omne tempus ꝛc.

¶ Diffinitio quādo data a gilberto improbat. Cap. ij.

Uicqd cōueniēter reſpōdēdū fuerit ad qōnē fctāꝫ per qñ q̄ſitiue acceptū: q̄rens de prima ſubia dicit hr̄e modū ſignificādi: ꝛ hr̄e modū p̄dicādi: hui⁹ p̄dicamēti qñ. vt q̄rendo qñ de⁹ eſt colēdus. Rn̄det nūc ſp ꝛ in euū. Correlarie ſeqtur ꝙ h̄ diffinitio qñ a qbuſdā vt a gilberto poretano aſſignata: nihil vꝫ: ſcꝫ qñ ē qḋ ex adiacētia tpis: in re tpali relinqt: qꝛ nō ꝯuenit oī nec ſoli: imo ꝓprie nulli qñ ꝯuenit. Nō ei ſola res tpalis: p pn̄s p̄dicamētū qñ: ꝛ per ei⁹ terminos ſignificat: vt ptꝫ de illis termīs ſcꝫ in eternū: in euū: in ſempiternū: ab eterno īmo ꝛ in re tpali relinquitur ex tempore: ſeniuꝫ: nouitas vel vetuſtas q̄ ſignificant

non per presens predicamentum. sed per scdam specie qualitatis accidentalis. Sequit etia: q obliquus z suus rectus no semper sint in eode predicameto. qz qnqz modu significandi formale predicamentale no eunde seruat sed mutat: vt declaratu est in vbi z etia de qn patet. Na annus z hora sunt in pdicamento quantitatis: saltem per accides: z per se in predicamento actionis. Sed in anno z in hora z ante annu z ante hora: z post anu z post hora ordinada sunt ad pdicametu qn.

Doctrina vnica.

N quado proprie no ponit morbus nisi forte bm q importat prioritate z posterioritate: sicut in egritudine apparet principali ac copassiua. In pdicameto etiam substatie non locat: cu sit accides: z qd vere est sit accidens nulli in ad aliquid similiter no existit cu simpliciter re suam dicat absqz respectu: nisi fortasse consequeter: eo q dispositio vel habitus in quibus locatur est ad aliquid. In quando igitur no ponitur morbus. Est enim quando ordinatio aduerbiorum vel aliorum eis equiualentiu quibus conuenienter respondetur ad questione facta per hoc interrogatiuu qn vt hodie heri cras. vn bm via Aristotelis hoc predicamentu no importat aliqua rem distinctam a substantia z qualitate sed importat illas easdem res quamuis non nominaliter sed aduerbialiter tantum.

Tractatus quintus de predicameto habitus.

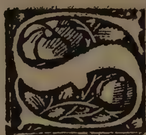
Quid habitus. Caput primum.

Habitus est corporu: z eoru q circa corp' sunt adiacetia. Exeplu primi vt camisiatio: calciatio: caputiatio. Exeplu scdi vt tunicatio: palleatio: z similia. Et hec diffinitio sic est intelligeda. habit' est adiacentia corporuz: idest est illud qd immediate adiacet corpori p modu vestitionis: no tn conatu: sed extrinsecus veniens vt dicit Boetius. vt camisiatio. vel est adiacetia coruz

que circa corpus sunt idest illud qd mediate adiacet corpori per modũ vestitionis: vt tunicatio: palleatio ꝛ similia que ad iacent corpori mediantibus alijs immediatius adiacētibus corpori per modum vestitionis.

De speciebus huius predicamenti. Caput. ij.

Species autē immediate huius generalissimi innominate sunt per distinctionē diffinitiōis eius sufficienter circūlocute. vt videlicet in prima specie: cōtineamus terminos significātes habitus. immediate adiacētes corporibus habituatis per modū vestitionis vt camisiatio: pyretatio: calciatio ꝛ similia. Sed in secūda specie ordinemus terminos significantes adiacentiā eorū: que circa corpus sunt per modū vestitionis vt tunicatio: palleatio: vel armatum esse. Questiuū vero huius ꝑdicamēti circūloquimur per hoc cōplexuꝫ scꝫ quomodo est hoc habituatū. querēdo de prima substātia Modus aūt predicādi eius est predicari de prima substātia: in eo qd quomodo est hoc habituatū vt querendo quomodo est albertus habituatus. Respōdetur calciatus: caligatus: pyretatus. De habitu sicut de prioribus. dico ꝙ Aristoteles nō ponit ꝙ significet aliquā rem distinctā a rebus absolutis sed significat ꝙ vna res sit circa aliam mobilis ad motuꝫ ipsius nisi contingat aliqd impedimētū q̄ nō est pars ei⁹ nec simul cū ea sed loco ꝛ situ distincta ab ea in quo ꝑdicamento vt dictū est ponit talia armatū esse. calciatū esse ꝛ sic de alijs.

Cathegoriarum medicinaliuꝫ Simphoriani champerij finis vna cum cōmētarijs canonibus ꝛ doctrinis eiusdem domini Simphoriani.

Albertus de podio serenissime gallorū regine primarius physicus suo Chāperio equiti aurato archiatro illustrissimi ducis Lotharigorꝫ Salutē.

Ones simphoriane charissime vt cathegorias hasce tuas perlegas habeásq; frequenter in manibus: quarum lectione amicitia nostra fiat cumulatior qd libentissime quidē effeci vt ex meis in easdem cathegorias figuris videre poteris: libentius tamen multo effecissem: si per ocium opus tuum relegere licuisset. Uerum quandoquidem voto par nunc esse non possum meo a quo dum vite fomenta mendicamus diuellimur. Qd optasti; et qd potui foelicibus habe auspicijs incolumitatisq; vt perpetuitatem illam cōsequaris: quam ⁊ tu ⁊ voluntas tibi optat mea. Et ne excusando difficultatem difficilis fiam: audientius auspicor. Existimans me facturū esse opere preciū si ea que Chāperius orone soluta ⁊ plana emēdauit nr̄a industria figuris supficiebus: diuisionibꝰ: ⁊ vt medice loquar plasmate legerent. Sed hec alias: tu interim leto velim animo capias has nostras cathegoricas tabellas ita enim licebit pro veteri officio diligentiam nostram probare: ⁊ amicitiam inter nos firmiorem atq; integriorem constituere. Uale Simphoriane charissime ⁊ Albertum tuum perinde ac soles ama.

¶ Arbor porphyriana.

Substantia.

Corporea — Incorporea.

Corpus.

Mixtum — Simplex.

Corpus mixtum

Animatum — Inaiatum.

Corpus aiatum.

Sensitiuũ — Insensitiuũ.

Animal.

Rationale — Irrationale.

Homo.

Johannes — Plato.

¶ Arbor substantie.

Substanstia.

Prima. Iste hõ ẽst equus. — Secũda hõ equus.

¶ Arbor predicamenti quantitatis.

Quantitas.

Continua — Discreta.

Linea — Superficies — Corpus — Numerus — Oro.

Quantitas.

Una cõstat ex suis partibus habẽtibus ad se inuicem positionem vt magnitudo.

Alia vero ex nõ habẽtibus positionẽ vt multitudo: et ista diuisio alia est a prima in verbis et eadem quasi in sententia.

Arbor predicamenti ad aliquid.

Ad aliquid in prima impositione acceptum.

Ad aliquid essentialeꝫ est relatio essentialis: que fundata est ĩ substantia vt idẽ ꝛ diuersum.

Ad aliquid accidẽtale. ꝛ est accidẽtalis relatio: q̃ est fundata in accidẽte vt siĩitudo ꝛ eq̃litas.

Ad aliquid in secunda impositione acceptum tres sunt species: diuisione mediata. quedam enim sunt.

Equiparẽtie que cum suis correlatiuis proferũtur. vt similis simili similis.

Alia vero sũt relatiua disequiparentie que non eodẽ noĩe cũ suis correlatiuis pferunt ꝛ talia sũt duplicia aliq̃ nã dicunt

Suprapositionis vt dñs magister: causa: pater.

Alia suppositionis vt seruus discipulus: causatũ vel effect⁹.

Relatio duplex est.

Realis cui⁹ ambo extrema sunt entia realia extra animam vt similitudo et equalitas in rebus vltimate significatis extra animam.

Relatio rationis dicit cuius nõ ambo extrema sunt entia realia ꝛ illa ẽ multiplex.

Aliqua enim est relatio rationis cuius non est nisi vnum extremũ bis sumptum vt identitas.

Aliqua ꝟo est talis q̄ alterum extremorum est positiuuꝫ reliquũ vero non vt cõtradictio.

Alia autem relatio rõnis est quãdo alterũ extremoꝝ vel ambo extrema sunt entia rõnis vt gen⁹ ꝛ spẽs in logica arte.

Relatiua sunt duplicia scilicet

Secūdū dici sunt quecūqꝫ sunt referibilia ad se vel ad alia sub habitudine alicuꝰ obliq̄ casus: nō curādo: an hmōi respectus rei significate: cōpleat aut eueniat ab extrinseco vel ab intrinseco ⁊ ista sunt relatiua cōmuniter dicta.

Relatiua scđm esse sunt vocabula ex suo modo significandi respectiuo huic predicamento ad aliquid appropriato referibilia: ad se vel ad alia sub habitudine obliqui casus.

Arbor qualitatis.

Qualitas duplex.

Essētial' siue q̄le eñale ⁊ sub hac spē cōtinemꝰ dr̄as eēntiales: cū suis abstractꝫ ꝯnotatiue tēris vt corporeū incorporeū: corpeitas.

Sed secundam speciem scilicet qualitatem accidentalem subdiuidimus in quattuor species vel quattuor gñā suba terna.

Prima spēs est habitus. ⁊ sub hac spē sūt oēs termini sigñtes qualitates acq̄sitas vt sūt scie virtutes: vicia: iusticia: castitas ⁊ singula taliū.

Scđa spēs est naturalis potētia vel impotētia vt pugillator: cursor. risibile: par: ipar: vir: mulier: sanguineꝰ: cholericus: pituitosus melācholicus.

Tertia species passio vel passibilis qualitas: vt dl'cedo: amaritudo: austeritas: calor: color frigꝰ ⁊ albedo.

Quarta spēs ē forma et circa aliquid cōstās figura vt rectitudo: curuitas triangulū: quadrangulum: rectum ⁊ curuū.

Arbor actionis

Actio

Simpliciter

Generatio ⁊ corruptio.

Secundum quid

Alteratio Augmētatio: diminutio: intentio: remissio.

Passio

Simpliciter passio ꝛ est effectus agentis simpliciter vt generatum corruptum.

Passio ꝭm q̃d est effect⁹ agẽtis ꝭm q̃d vt alteratū intensum: remissum: auctum: diminutum.

Situs.

Sub prima specie ponuntur hec ꝛ cõsimilia vocabula scilicet manus: pes: caput: paries: gradus: barba: digit⁹: trabs: ꝛ significat hec species rem partialem: connotando ordinationem partium ad totum ꝛ ad locum.

Secũda spẽs significat rem totalẽ partiū eius ordinationem ꝯnotãdo i toto ꝛ i loco. Et sub hac spẽ ordinãda sunt hec ꝛ ꝯsimilia vocabula.s.sedere: stare: iacere: vel vt aliis poti⁹ placet sedẽs: stãs: iacẽs: pendens: accumbere vel acubitus.

Ubi.

Pꝛĩa spẽs põt dici h̄ ꝛ cõprehẽdit termĩos res eẽ in loco sign̄tes: siue alias sig̃ntes eẽ in loco ꝯcretiue vl̄ abstractiue: p modū indistãtie significãtes a pñti loco vero vel imaginario vt sunt isti termini i domo: in ecclia: in tẽplo: in vacuo: in celo.

Secunda species est alibi et continet ordinationem terminorum significantium distãtiam localem a presenti loco vero vel imaginario ꝛ ista species secunda subdiuiditur in duas species inferiores quarum.

Prima sibi subordinat terminos significantes distantiam localem propinquam ab aliquo loco vt circa forum: prope forum: ante edes.

Scd̃a ꝓo subordinat sibi terminos sig̃ntes distãtiã lõginquã ab aliq̃ loco: vt p vnū miliare: p duo miliaria. p tria miliaria extra ꝯuinciã: extra celum ꝛ sic de si milibus.

Quando.

Nunc

Prima species est in qua ordinantur termini: connotantes indistantiam in tempore vt nunc hodie: iam: modo: in die: in hora: in septimana: ⁊ similia.

Aliquando.

Scd'a spēs est in qua ordināt̄ur vocabula ꝯnotātia distātiā in tp̄e siue ꝓpinquā siue lōginquā vere vl' imaginarie vt ante horam: ante diem: ante annum: post annum: ante mille annos ⁊ post mille annos ⁊ ante omne tempus: ⁊ ante secula fuit deus ⁊ intelligunt per duo hec vocabula nunc et aliquando.

Habitus.

Prima species est in qua continentur termini significantes habitus imediate adiacētes corporibus habituatis per modū vestitionis: vt camisiatio: pyretatio: calciatio ⁊ similes.

Secūda species est in qua ordinamus terminos significantes adiacentiam eorum: que circa corpus sunt. p modum vestitionis vt tunicatio: palleatio: vel armatū esse.

¶ Cathalogus preceptorū: patronū: familiarium & auditorum domini Simphoriani champerij Lugdunensis

Cum absq; amicorū meorū presentia esse nusq; aut debeam: aut velim: ipseq; sim nō in gallia aut lotharingia solū in meipso: sed in amicis meis etiā in Italia Germania Hispania Scotia: atq; Britannia: merito amicos hic meos: istic etiā mihi adesse desidero. Oēs quidē ingenio moribusq; ꝓbatos esse scito. Plato enī noster in ep̄l'is ait philosophicā cōmunionē omni alia nō solū beniuolētia: sed etiā necessitudine prestātiorē stabilioremq; existere: facit ea nature vis: qd sapiēter scribit Cicero in lelio: vt quos nunquā vidimꝰ quodāmodo diligamꝰ. Sed vt mox veniā ad cathalogū cūctos (vt ꝟbis ficini nr̄i vtar) sūmati amicos: ita laudatos accipito. At si ꝓprias cuiusq; laudes singulatī narrare voluero opus inceptauero lōge plixū. Si quos ꝑtermisero nō eque laudatos prorsus inuidiosuz. Omnino ꝓ absurdū fuerit: si dū amicos ordine disponere tento interim cōparatiōibus oīa ꝑturbauero: odiū ꝓ beniuolētia postremo reportās. Primū inter amicos locū preceptores a quibꝰ disciplinā habuimꝰ iure optimo sibi vendicant. Nā vt primo legū plato scribit caput discipline rectā educationē dicimꝰ: q̄ ludētis animū in amorē precipue illius ꝑducit qd in virili etate ꝑfecte cōparata virtute operis est acturus. Et cū vituperamꝰ aut laudamꝰ singulorū educatōes: dicere solemꝰ disciplina instructū hūc esse. illū discipline expertē: quāuis cauponariā & nauigādi artē ceteraq; hmōi optime caleat. Quapropꝑ inquit plato q̄ rectā nacti sunt disciplinā oēs ferme ꝓbi euadūt: q̄ cōtra: improbi. Quare nulla in re disciplina negligēda est: q̄ preclarissimarū rerū prima ꝓstātibꝰ hoībꝰ adest. iure igiꝰ optimo ꝓceptores nostri primū inter amicos locū vendicarunt in humanitate Guido iuuenalis Joānes ferdinandus Faustus andrelinꝰ Hieronymus balbus forliuiēsis. In artibus & philosophia Cornelius ostendit olandinus. Joānes colar britannus. In medicina nicolaus de pulchro bosco belgua. Honoratus piquetꝰ ꝓuincialis. Scdm summūq; inter amicos locū ꝓroni nr̄i iure optimo sibi vēdicāt. Antoniꝰ de stagno Engolismēsis eccl'ie ꝓsul: ac Lugdunēsis decanꝰ dignissimus. Frāciscus de stagno Ruthen̄. antistes clarissimus. Stephanꝰ ponchertꝰ parisien̄. eps vir l'ratissimꝰ ac litteratorū amātissimꝰ. Gaspar de turnone valētinen̄. ecclesie antistes diensisq; presul dignissimus. Jacobus robertꝰ albigensis ecclesie ꝓsul dignissimus grece latineq; lingue eruditissimus.

Hugo de hazardis lenchorum quos tullenses vulgo appellāt comes ac presul et doctor clarissimus. Anthonius de Castelna u petragoriensis ecclesie epis. opus litterarum ac litteratorū amātissimus. Guichardus delessard episcopus hieropolitanus sacrarum litterarum doctor clarissimus. Theodorus de sancto chamundo totius ordinis diui antonij Cenobiarcha. Philibertus naturelli traiectensis ecclesie prepositus athanatensis abbas cōmēdatarius ac philippiregis castelle orator facundissimus. Hector valli sancti Juliani briuatēsis canonicus apłice sedis ptonotarius dignissimus. Jacobus de āmuncuria ecclie lugdunēsis pcentor dignissimus. Anthonius de albone ecclie lugdunēsis ppositus et insule barbare abbas cōmendatarius, U. J. doctor clarissimus. Preter preceptores et patronos duo sunt nobis amicorum genera. Alij enim consuetudine familiares (vt ita loquar) confabulatores atque vltro citroque litterarum disciplinarumque liberalium cōmunicatores. Alij autē preter hec nos quandoque legētes audiuerunt. In primo genere Ludouicus bologninus bononiensis orator ad christianissimum Regem. Hieronymus Papiensis ex Burgo franco oriūdus diui Augustini canonicus regularis vndecūque doctissimus: Franciscus dalais christianissimi Francisci Gallorum Regis medicus primarius, Albertus de podio itidē serenissime Gallorum regine primarius: Petrus Anthonius rusticus Placentinus. Andreas brielius. Petrus tremoletus. Guilliermus copus. Ludouicus burgensis. Christophorus natione ligurgus eiusdem christianissimi Gallorum regis medici dignissimi Gabriel miro. Philippus laurentij. Petrus serenissime gallorum regie medici clarissimi. Frācisc^9 de bobio medicine monarcha. Aloysius de marliano regis castelle archiducis austrie medicus primarius: necnō omnigene philosophie doctissimus. Petrus picotus illustrissime Marguarete Maximiliani imperatoris filie consiliarius ac physicus primarius. Jacob^9 faber stapulensis vir toto orbe famatissimus. Ludouicus landrianus prepositus vicobordoni mediolanensis. yuo de aurelia co sancti iusti sacrista. Lambertus campester lubicanus. Bartholomeus Castelli nouocomēsis. Anthonius fedellus illustrissime Anne de francia medicus. Patricius eiusdem domine pariter physicus natione scotus. Johānes de lospital illustrissimi domini de borbonio primarius physicus. Petrus de sancta katerina itidē domini de borbonio physicus. Christophorus champerius frater germanus Regipare medicus. Johannes galfredus illustrissimi principis lotharingie calabrum et barrentium du

cis medicus. Nicolaus de zuetem german⁹. Jacobus ledede1h natione scotus. Johannes marmelius rothomagensis. Nicolaus de landa itidē rothomagensis. Sebastianus copinus. Leonardus satra valentinensis. Michael baleotus nouariensis. Dionysius turinus. Michael de capella tornacensis. Johannes clemesin⁹ cardinalis alabrēsis medic⁹. Janus gril⁹ ianuēsis. Angelus de duccis brixiēsis ordis carmelitar̄ de obseruatia vicari⁹ generalis. Johānes milot⁹ carmelita bugūd⁹. Jacob⁹ riuiriac⁹ lugdunēsis regis secretari⁹ vir litteratissim⁹. Jodoc⁹ badi⁹ ascentius poeta clarissim⁹. Johānes pinus olī Philippi beroardi auditor nunc verō tholosani parlamenti consiliarius vir ornatissimus. Claudius claraldus lugdunēsis. Ugo de hazardis nāceij prepositus ac tullensis archidiaconus. Johānes aloysius crassus calaber natione canonicus tullensis vir litteratissimus. Petrus lisonius lugdunensis. Philesius vogesigena. Symphonianus grignanus mantuanus sacre theologie ac medicine doctor clarissimus. Petr⁹ de tuello doctor medicus. Anthonius chaboretus illustrissimi domini de alabreto medicus primarius vir in arte Peonia doctor eruditissimus. Andreas illustrissimi ducis alanconij medicus primarius. Alanus varenius montalbanus omnigene philosophie ac theologie instaurator clarissim⁹. Hos omnes quos enumerauimus quandoqꝫ diuino quodam amore amauimus. Amor enim in omnibus ad omnia creator omnium magister omnium. Quare Dionysius areopagita in libro de diuinis nominibus ex hierothei mēte ijs verbis significauit. Amorem siue diuinum/ siue angelicum/ siue spiritalem/ siue animalē/ siue naturalem dixerimus/ insitiuam quandam intelligamus cōmiscentēqꝫ virtutem que superiora quidem ad inferiora prouidētiam mouet. Equalia rursus ad socialem sui inuicē communionem consiliat: ac postremo inferiora queqꝫ admonet/ vt ad potiora sublimioraqꝫ conuertantur. quare (inqt) diuinus amor nō permisit regem omnium sine generatione in seipso manere. Celum etiam vt Plato in libro de regno inquit innatō monetur amore. Quare orphens de amore dicit. Solus horum omnium tu Regis habenas. Merito dici potest. Amor nodus perpetuus: ꝛ copula mundi: partiumqꝫ eius immobile substentaculum: ac firmū totius machine fundamentum. Hunc merito Orpheus appellauit. Solertem bigenium/ omnium claues habentem. ¶ In alio genere: id est in ordine auditorum sunt. Antonius de Castelnau. Cristophorus champerius frater geman⁹. Johānes galfredus condriaceus. Simphorian⁹ trunellus. Andreas butunus gra-

Isti artis peonie doctores.

Ordo auditorum.

tiopolitanus. Petrus renardus rothomagensis. Nicolaus de quercu flamingus. Johannes fidelis de risicho italus. Stephanus de barro tullẽsis natione lotharingus. Benedictus curtus lugdunensis. Anthonius toledo. Johãnes de bornio ⁊ Petrus eius frater limonicenses. hij fuerunt qui aliquidando legentes nos audierunt. Nam alios docendo / que scimus nam parum ⁊ ipsi iuuabimur. Optimum namq; proficiendi genus est docere: quod didisceris. Singulis autez diebus statutas horas litteris dabimus: neq; negocio vllo abstrahemur. Quominus aliquid quotidie legamus. Nam si alexander in castris plurimum lectitare solebat. Si cesar cum exercitu proficiscens libros scribebat. Et augustus mutinensi bello rem tantam adortus semper tamẽ in castris legere: aut scribere: quotidieq; declamitare consueuerat. Quid poterit vrbano ocio interuenire: quod nos diu prorsus ab litterarum studijs auocet.

¶ Registrum huius libri.

aa bb cc dd ee. Omnes sunt quaterni.

¶ Impressum Lugduni per Johannem Marion. Anno domini M. cccccxvj. die xo tertia mensis Junij.